

**Poyta ki maji ki
Jan
ndangi
Ta ki do Poyta'ti ki maji ki
Jan ndangi**

Poyta ki maji ki Jan ndangi toji Jeju toki in Ta læ Luwə ki to biti ki non'ti. Ta kakin «təl de ki isi dann'je'ti» (1.14). Jeju te ki do togi læ'ne, ki tobar læ'ne ki in'n Luwə ki gorow læ nya'gi ki dum ra ki in ra'de ki bari'de nyakoji'gi ningə ndo nya do'ti ar njay to (2-12). Go'ti Jeju elta ki doboy'ti njendo'gi læ'ne (13-17) do kuwə'ti ki de'gi a uwəi'ə, dəji'ə ta, bəri'ə kagidəsi'ti ningə a te lo koy'ti (18-20). Elita nya'gi kin pəti be kadi to uni me'se adi toki Jeju in De ki Luwə mbət'ə, in Ngonn Luwə; ningə re uni me'se adi'ə ə, a ingəi kaji ki takul'ə (20.31).

Makitu Poyta ki maji ki Jan ndangi to dangi ki ndəgə'gi, be ə Jan elta ɔsi'n kagi do kulə'gi'ti ki Jeju ra'de Jurden ki Galile. Jan un nya'gi ki ji gəri'de maji toki mann, mapa, nje ngəm bati'gi ki nyakul'gi li'ə, nju ki kanda'gi, kadi ɔr ginn rəta'gi kigo ndil'ti.

Kon ta'gi ki me'ti: Kandi me ta'ti 1.1-18. Jan Batisi ki njendo'gi læ Jeju ki dokeke 1.19-51. Kulə'gi ki Jeju ra'de taga takum de'gi'ti 2-12. Ta'gi ki Jeju el njendo'gi læ'ne taa inyə'n'de 13-17. Kon ki koy læ Jeju 18-19. Kində taa lo koy'ti ki te ki Jeju te bus toji rə'ne adi oyi'ə 20-21.

Jeju in ta ki in rɔ Luwə'ti

¹ Lotumginn nya'gi'ti pəti, de ki in ta in non nga,
De ki in ta in nan'ti ki Luwə,
De ki in ta in Luwə.

² Lotumginn nya'ti, de ki in ta in nan'ti ki Luwə.

³ In ə Luwə un'ə ra'n nya'gi pəti.

Nya ki Luwə ra'a ki kanj'a in goto*.

⁴ De ki in ta kakin ə in nje kadi de'gi sii ki dɔ'de
taa.

Ningə kisikidɔtaa ki in rɔ'a'ti kin ə in kunjɪ dɔ
de'gi'ti ki dɔnangi'ti ne.

⁵ Kunjɪ unjɪ dɔ lo ki diw'ti,

nan lo ki diw uwə kunjɪ kakin ki rɔ'ne'ti el.

⁶ Luwə ulə de kare ki tɔ'a nan Jan ad'a re.

⁷ Re to nje mannajɪ kadi mannajɪ lə kunjɪ,
Kadi de'gi pəti uni me'de adi kunjɪ ki takul'ə.

⁸ Jan in kunjɪ el, nan in nje mannajɪ lə kunjɪ.

⁹ De ki in ta kin in ə in kunjɪ ki rɔta'ti.

Kunjɪ ki rɔta'ti ki re dɔnangi'ti ne,

unjɪ dɔ de'gi'ti pəti.

¹⁰ De ki in ta in dɔnangi'ti ne.

Ningə in ə Luwə un'ə ində'n de'gi ki dɔnangi'ti
ne,

nan de'gi ki dɔnangi'ti ne gəri'ə el.

¹¹ De ki in ta kin re dann de'gi'ti li'ə,

nan de'gi li'ə uwəi'ə ki rɔ'de'ti el.

¹² Nga ningə, nje ki uwəi'ə ki rɔ'de'ti,

Adi in nje ki uni me'de adi'ə, adi'de tɔgi kadi tɔli
ngann'gi lə Luwə.

¹³ Tɔli ngann'gi lə Luwə, kigo koji'ti ki mosi toki
de'gi isi oji nan kin el num,

---

* **1:3 1.3** Lo tum ginn nya'gi 1.3; Pa'gi 33.6, 9

Kigo ndigi'ti læ de el num, nan in Luwə inbe ə ra
adi teli ngann'a'gi.

14 De ki in ta, təl darə de ki rəta'ti,
Uwə lo kisi dann'je'ti.

Memaji, ki nya ki rəta'ti rosi me'ə.

J'in j'oo təji li'ə. In təji ki Ngonn ki kar'ne ba
ingə ki rə Baw'ne'ti.

15 Jan un ndu'ne ki taa, mannaji li'ə ene:

«In ə in de ki m'elta li'ə kete m'ene:

“De ki a re go'm'ti, in kibo də'm'ti,

Tadə in isi ki də'ne taa kete non'm'ti.”

16 «J'ingə pəti, j'ingəi nya maji ki in rə'a'ti, kigo
memaji'ti li'ə.

Adi'je majikur ki əsi go nan go nan.

17 Luwə adi'je ndukun ki gorow læ Moji†,

Nan memaji ki nya ki rəta'ti rei ki gorow læ Jeju
Kirisiti.

18 De ki oo Luwə goto, nan Ngonn ki kar'ne ba,
Ki in Luwə ə isi kadi Baw'ne'ti, ə ra adi ji gər'ə.»

Ta ki Jan Batisi el də rə'ne'ti

(Mat 3.1-12; Mrk 1.2-8; Luk 3.15-17)

19 Loki *Juwipi'gi ki Jerujalem'ti uləi
njekujənyamosi kadikare'gi ki nje'gi ki ginn
koji'ti læ *Lebi ki rə Jan'ti dəji'ə ene: «In nan
wa?»

20 Ningə, Jan el'de taga wangi, um yəti ta el
ene: «M'in Kirisiti ki in *De ki Luwə mbət'ə el.»

21 Nje ki uləi'de kakin teli dəji'de eyina: «Nga
in nan dana wa? In njekeltakita Luwə'ti Eli wa?»
Ə Jan ilə'de'ti ene: «Jagi, m'in Eli el.» Təli dəji'ə
bəy eyina: «In *Njekeltakita Luwə'ti ki j'isi ji

† 1:17 1.17 Tekitaga 31.18, 34.28

nginø wa?» Jan ene: «Jagi, m'in Njekeltakita Luwø'ti el‡.»

²² Lo kin'ti non, eli'ø eyina: «Nga in nan dana inbe ø el'je adi j'oo, tado maji kadi j'a ji tøl ki ta madi kadi j'aw'n ki rø nje'gi'ti ki uløi'je. Ta ri ø el do rø'i'ti inbe wa?»

²³ Non be nga a Jan ilø'de'ti ene:
«M'in ø m'in de ki ndu'ø ßar dilølo'ti ene:
“Rai gorow læ Burøbe adi ra njururu§!”
Tokì njekeltakita Luwø'ti Ejay el'n.»

²⁴ Nje ki uløi'de kakin in *Parisi'gi.

²⁵ Ø tøli døji Jan Batisi ßay eyina: «A kin ø re in Kirisiti ki in De ki Luwø mbøt'ø el num, in Eli el num, taa in Njekeltakita Luwø'ti ki j'isi ji nginø kin el num tø ø, ra bann ø isi ra de'gi batøm wa?»

²⁶ Ø Jan el'de ene: «M'in m'ra de'gi batøm me mann'ti, nan de madi in mbunø'se'ti non ki in gøri'ø el.

²⁷ In a re go'm'ti, nan kulø sa ki nja'a'ti kaa m'asi kadi m'tuti el.»

²⁸ Nya'gi kin pøti rai nya Betani'ti, dow ba Jurden'ti, ki Jan ra de'gi batøm'ti.

Ta ki Jan Batisi el do Jeju'ti

²⁹ Lo ti do'ti, Jan oo Jeju ki isi re ki rø'a'ti ningø el ene: «Oyi *Ngonn bati læ Luwø ki nje kør majel læ de'gi ki donangi'ti ne kø.

³⁰ In ø in de ki m'elta li'ø kete m'ene: “De ki re go'm'ti, in kibo do'm'ti, tado in isi ki do'ne taa kete non'm'ti.”

---

‡ 1:21 1.21 Mal 3.23; Ndukun ki nja joo 18.15, 18 § 1:23 1.23 Eja. 40.3

³¹ M'in ki dɔ'm m'gər'ə kete el, nan m're m'ra de'gi batəm me mann'ti kadi m'adi Isirayel'gi gəri'ə'n'ə.»

³² Jan mannaji ene: «M'oo Ndil Luwə in taa, risi to dər dum be re isi dɔ'a'ti.

³³ M'in m'gər'ə el, nan Luwə ki uləm adi m're m'ra de'gi batəm me mann'ti ə el'm ene: “De ki a oyi Ndil in taa risi re isi dɔ'a'ti kin ə, a ra de'gi batəm me Ndil Luwə'ti.”

³⁴ Ningə m'in, m'oo nya kin ki kum, adi m'mannaj'a toki de kin in Ngonn lə Luwə.»

³⁵ Lo ti go'ti, Jan təl re low'ə'ti kakin bay, in ki njendo'gi lə'ne joo.

³⁶ Be ə, loki Jeju isi dər, adi kum'ə in ki dɔ'a'ti oo'ə'n'ə, ningə el ene: «Oyi Ngonn bati lə Luwə.»

³⁷ Loki njendo'gi lə Jan oyi dɔ ta kin ningə, uni go Jeju.

³⁸ Loki Jeju ilə rəti ningə, oo'de kadi isi uni go'ə, ə dəji'de ene: «In ri ə isi sangi wa?» Ə ingi iləi'ə'ti eyina: «Rabi, lo ki si'ti in ra be wa?» («Rabi» kər me'ə nan: Njendo de'gi)

³⁹ Jeju el'de ene: «Rei, ə oyi.» Be ə, awi, oyi lo ki Jeju si'ti. Ningə sii, tɔli ta ndɔ lə'de rɔ'a'ti non. Dəkadi, in kadi ki sɔ ki losɔl'ɔ.

⁴⁰ Andire ki ngonnkon Simon Piyər in de kare dann de'gi'ti ki joo ki oyi ta ta Jan'ti ə uni go Jeju.

⁴¹ De ki dəkete ki Andire ingə, in ngonnkon'a Simon. Ə el'ə ene: «J'ingə Mesi.» («Mesi» kər me'ə nan «Kirisiti, De ki Luwə mbət'ə.»)

⁴² Ningə, aw ki Simon rɔ Jeju'ti. Ə Jeju gon'a ba ningə el'ə ene: «In Simon, ki ngonn lə Jonasi. A bari'nu Sepasi», («Sepasi», kər me'ə

nan «mbal».)

Pilipi in ki Nataniyel

⁴³ Lo ti go'ti, Jeju un ndu'ne kadi n'aw donangi Galile'ti. Do row'ti, inge Pilipi, ninge el'e ene: «Un go'm.»

⁴⁴ Pilipi in de ki Betisayda'ti, ki in be la Andire in ki Piyar.

⁴⁵ Go'ti, Pilipi aw inge Nataniyel, ninge el'e ene: «J'inge de ki *Mojj elta li'e me ndukun'ti, taa de'gi ki njekeltakita Luwe'ti kaa elita li'e to kakin. In Jeju ki ngonn la Jisepi ki Najareti'ti.»

⁴⁶ E Nataniyel el'e ene: «Ngonn be ki Najareti kam nya ki maji a te'ti to wa?» E Pilipi el'e ene: «Re oo.»

⁴⁷ Loki Jeju oo Nataniyel isi re ki ro'a'ti, elta do'a'ti ene: «Oyi *Isirayel ki rota'ti, ki de asi kinge nya ki kedikumnan ro'a'ti el.»

⁴⁸ Lo kin'ti non, Nataniyel doji Jeju ene: «In ra bann e gari'm wa?» E Jeju el'e ene: «Kete taa kadi Pilipi bar'i, loki isi ginn kagi mbaykote'ti kin m'oo'i.»

⁴⁹ Nga a Nataniyel el Jeju ene: «Njendo de'gi, in Ngonn la Luwe, in ngar la Isirayel'gi.»

⁵⁰ Jeju ila'ti ene: «Tado in kel ki m'el'i m'ene m'oo'i ginn kagi mbaykote'ti kin e un'n me'i, a oo nya'gi ki uta in kin bay.»

⁵¹ Taa Jeju tel ila do ta'ti kin bay ene: «Toki rota'ti, m'el'se, a oyi doran a til, ninge malayka'gi la Luwe a ai ki taa ge, teli ki nanga ge do'm'ti m'in *Ngonn de.»

2

Jeju ra mann adi təl yiwi kandi nju lo taa nan'ti ki Kana

¹ Ndo joo go'ti, taa nan to Kana'ti ki Galile. Kon Jeju in low'ə'ti non,

² ningə bari Jeju in ki njendo'gi lə'ne low'ə'ti to.

³ Do gangi lo madi ə, yiwi kandi nju goto. Ə kon Jeju el'ə ene: «De'gi anyinan yiwi tigə.»

⁴ Nan Jeju il'ə'ti ene: «In ri ə in ge rə'm'ti ə dene? Do kadi lə'm asi el bay.»

⁵ Ningə kon'a el nje lowə nya'gi ene: «Nya ri ki el'se ə rai.»

⁶ Nga ningə gum'gi mehen ki kuwə ki mbal sii non, to gum'gi ki Juwipi'gi isi odi mann ki me'ti ari rə'de kigo kuji nyara'gi'ti lə'de kadi to awi ki ta də'de el, takum Luwə'ti. Gum'gi kakin, ki kare me'ə a asi mbul joo ge mutə ge kare.

⁷ Jeju el nje ra kulə'gi ene: «Mbəli mann me gum'ti kin adi rosi» ningə mbəli mann me'ə'ti adi rosi njir.

⁸ Ningə Jeju el'de ene: «Odi nga, ə awi adi njekində kum'ne go nyakuso'gi'ti,» ə odi awi adi'ə.

⁹ Njekində kum'ne go nyakuso'ti odi mann ki təl yiwi kandi nju kakin ta'ne'ti. Gər lo ki yiwi kandi nju kin te'ti el, nan nje ra kulə'gi ki odi yiwi kandi nju kin gəri maji. Nje kində kum'ne go nyakuso'ti bar nje taa dene

¹⁰ el'ə ene: «De'gi in nje kadi yiwi kandi nju ki nəl de'gi anyinan kete, adi loki de'gi anyinan adi ra'de bay taa təli do in ki nəl el'ti, nga in ra

bann ə ingəm yiwi kandi nju ki nəl adi isi biti dɔ kadi ki ne kin wa?»

¹¹ In kin ə in nyakɔji lə Jeju ki dɔkete ki ra Kana'ti, dɔnangi Galile'ti. Nga a ra ɔji'n toji lə'ne, ningə njendo'gi li'ə uni me'de.

¹² Go nya'gi'ti kin, Jeju aw Kapernayim'ti, in ki kon'ne ki ngannkon'ne'gi ki njendo'gi lə'ne; nan k'in ə isi Kapernayim'ti ndɔ ngayn el.

*Jeju tuwə njera gati'gi me Kəy'ti lə Luwə
(Mat 21.12-17; Mrk 11.15-17; Luk 19.45-46)*

¹³ Ndɔ ra nanyi Paki lə Juwipi'gi in ndəkba ə Jeju aw Jerujalem'ti*.

¹⁴ Low'ə'ti kin non, ingə njelaw mangi'gi, bati'gi, ki dər dum'gi nati Kəy'ti lə Luwə, taa njembəl nar'gi ki be'ne ki nje ki dɔbe'gi'ti sii non tɔ.

¹⁵ Lo kin'ti, Jeju ra ndəy kulə, tuwə'n'de pəti nati Kəy'ti lə Luwə kɔ, nan'ti ki mangi'gi ki bati'gi, taa njembəl nar'gi kaa, sanan nar'gi lə'de kɔ, tində tabilə'gi lə'de tilə tɔ.

¹⁶ Ningə el njelaw dər'gi ene: «Ɔyi nya'gi kin pəti kɔ lo kin'ti rangi, ningə kadi rai me Kəy lə Bai to lo ndogi nya ki lo law nya lə'se el.»

¹⁷ Lo kin'ti, me njendo'gi olo dɔ ta'ti ki ndangi me makitu'ti eyina: «Ta lə Kəy lə'i uwə me'm kuwə ki a tɔl'm†.»

¹⁸ Nan Juwipi'gi uni ta eli'ə eyina: «Nyakɔji ri ə a toji kadi ji gəri'n toki aw ki tɔgi kadi ra'n nya'gi ki ra kin wa?»

¹⁹ Ə Jeju el'de ene: «Tɔi *Kəy lə Luwə kam, ə me ndɔ'ti ki mutə, m'a m'təl m'ində taa gogi.»

* **2:13 2.13** Tekitaga 12.1-27 † **2:17 2.17** Pag 69.10

²⁰ Ə Juwipi'gi eli'ə eyina: «Ji ra bal dɔɔ gidə in mehen ə ji ra Kəy lə Luwə kam oy, ningə in a təl ində rangi me ndo'ti ki mutə wa?»

²¹ Kəy ki Jeju elta'a kin in darɔ'a.

²² Nga ningə, ndəki Jeju ində taa dann njekoy'gi'ti kin, me njendo'gi olo do'ti toki ndəki elta kin, ə uni me'de adi ta lə Luwə ki ndangi num, uni me'de adi ta ki Jeju el kakin num to.

Jeju gər nya'gi pəti ki me de'ti

²³ Loki Jeju in'n Jerujalem, dəkagilo ra nanyi Paki'ti, de'gi ngayn uni me'de, loki oyi nyakoji'gi ki ra adi oyi ki kum'de.

²⁴ Nan Jeju ə, ta me'de el, tado gəri'de pəti maji ngayn,

²⁵ taa aw ndoo kadi de mannaji do'de'ti ad'a el to, tado inbe gər nya'gi pəti ki to me'de'ti.

3

Jeju in ki Nikodem

¹ Me kuti'ti lə Parisi'gi, dingəm kare in non, to'a nan Nikodem. In ki kare dann ki boi'gi'ti lə Juwipi'gi.

² Dingəm kin re rɔ Jeju'ti kondɔ'ti el'ə ene: «Njendo de'gi, ji gər kadi Luwə uləi kadi in re ndo'je nya, tado de ki asi kadi ra nya'gi ki əti bol toki ra'n kin be ki kanji kadi Luwə in nan'ti si'ə el goto.»

³ Jeju el'ə ene: «Toki rɔta'ti, adi m'el'i, de ki asi kadi a oo Konbe lə Luwə ki kanji kadi oji'ə koji ki sigi goto.»

⁴ Lo kin'ti, Nikodem dəji Jeju ene: «De a ra bann be ə a təli oji'ə koji ki sigi, loki tɔgi gangi

nga kin wa? A asi kadi təl aw me kon'ne'ti gogi bay kadi oji'ə ki nja joo wa?»

⁵ Jeju ilə'ti ene: «Toki rōta'ti, adi m'el'i, de ki asi kadi a ur Konbe'ti lə Luwə ki kanji kadi oji'ə me mann'ti, ki me Ndil Luwə'ti goto.

⁶ Daro de ki koo ki kum, in ki koji me mosi'ti, ningə daro ki ndil, in Ndil Luwə ə oj'o tɔ.

⁷ Ta ki m'el'i m'ene: «Maji kadi oji'se koji ki sigi» kin, adi əti bəl el.

⁸ Tado nəl ulə lo'ti ki me'ə ndigi, ningə in oo kah'a ki isi bar, nan in gər lo ki in'ti el num, in gər lo ki isi awi'ti el num tɔ. Be ə, de ki Ndil Luwə oj'o kaa in be tɔ.»

⁹ Lo kin'ti, Nikodem dəji Jeju ene: «Nya kin a ra nya ki gorow ki bann wa?»

¹⁰ Jeju el'ə ene: «In ki in njendo de'gi ndukun ki de'gi gəri dɔ'i Isirayel'ti kaa in gər nya'gi kin el bay wa?

¹¹ Toki rōta'ti, adi m'el'i, j'elita dɔ nya'ti ki ji gər, taa ji mannaji dɔ nya'ti ki j'oo ki kum'je tɔ, nan in, in ndigi naji ki man lə'je el.

¹² Loki m'el'se ta dɔ nya'gi'ti ki dɔnangi'ti ne ə uni me'se adi'm'in el, ə ra bann be ə a uni me'se adi'm'in dɔ nya'gi'ti ki dɔran'ti ki m'a m'el'se ta'a wa?

¹³ De ki aw dɔran'ti goto. Re in de ə, in m'in Ngonn De ki kar'm ba par ə m'ində dɔran'ti m're dɔnangi'ti.

¹⁴ Ningə toki Moji ulə'n lii ki rai'ə ki ningəkasi ta kagi'ti diləlo'ti kakin ə*, maji kadi uləi m'in Ngonn De taa kagi'ti tɔ.

---

* **3:14 3.14** Kər Isirayel'gi 21.9

15 Tado kadi de ki un me'ne ə, de'ə kin isi ki dɔ'ne taa biti ki non'ti.

16 Tado Luwə ndigi de'gi ki dɔnangi'ti ne ngayn, ə adi'de Ngonn'ne ki koji kareba, kadi de ki ra ki un me'ne ə, kadi de'ə kin tuji kɔ el, nan kadi isi ki dɔ'ne taa biti ki non'ti.

17 Nya ki kadi de gər, Luwə ulə Ngonn'ne dɔnangi'ti kadi gangi'n ta dɔ de'gi'ti ki dɔnangi'ti el, nan ulə si'ə kadi aji'de!

18 De ki un me'ne adi Ngonn lə Luwə, Luwə a gangi ta dɔ'a'ti el, nan de ki un me'ne el, de'ə kin Luwə gangi ta dɔ'a'ti nga. Tado un me'ne adi Ngonn Luwə ki kareba kin el.

19 Gorow ki takigangi re'n ə to kin: Kunji re dɔnangi'ti, nan de'gi ki dɔnangi'ti ndigi lo ki diw yo ə mbeti kunji, tado kulə ra'de'gi in ki majel.

20 De'gi pəti ki in njeramajel, mbeti kunji, awi ki rɔ'a'ti el. Ningə ki rɔta'ti, ɓoli kaw rɔ kunji, nan to kunji tɔji nyara'de'gi ki majel ki taga.

21 Nan de'gi ki nje təl rɔ'de go ndu Luwə'ti, rei ki rɔ kunji'ti, kadi kunji tɔji kulə ra'de'gi ki taga wangi. In kulə'gi ki rai'de kigo ndu Luwə'ti.»

Jan Batisi in ki Jeju

22 Go nya'gi'ti kin, Jeju ingi ki njendo'gi lə'ne ɔti awi dɔnangi Jude'ti. Si'ti se'de non ba, ra'n de'gi batəm.

23 Jan kaa ra ra de'gi batəm Enon'ti, ki in ndəkba kadi Salim'ti non tɔ. Tado in lo ki mann in'ti ngayn. Ningə de'gi rei ki rɔ'a'ti adi ra'de batəm.

24 Dɔkagilo'ə'ti kin, uwəi Jan dangay'ti el ɓay.

²⁵ Be ə, njendo'gi lə Jan ki nan'gi, manjinan ta'ti ki Juwipi kare be, dɔ kar rɔ'ti kadi Luwə ɔr'n ta dɔ'de'ti kɔ.

²⁶ Go'ti, awi ingəi Jan eli'ə eyina: «Njendo'je, de ki ndɔki awi si'ə dow ba Jurden'ti ki kare, ki ndɔki man'n naji li'ə kakin, in kaa ra ra de'gi batəm tɔ, adi de'gi pəti awi ki rɔ'a'ti.»

²⁷ Ə Jan ilə'de'ti ene: «De ki asi kadi ingə nya madi ki rangi ki dɔ'ne dɔ in'ti ki Luwə inbe ad'a kin goto.

²⁸ Inbe'gi kaa asi kadi manyinaji lə'm dɔ ta'ti ki m'el m'ene: “M'in, m'in Kirisiti ki in De ki Luwə mbət'ə el, nan m'in de ki uləi m'in kadi m're kete non'a'ti.”

²⁹ Kadi gəri toki, de ki nje taa dene ə in ngaw dene, ningə ki ɔjido basa madi ngaw dene, in, in kadi basa madi'ne'ti kadi oo ta li'ə, ə loki basa mad'a elta ə osi mbi'ə'ti ə, rɔ'a nəl'ə ngayn dɔ'ti. Nga ningə, in kin ə in rɔnel lə'm, ningə in rɔnel ki ta'a asi nan berere.

³⁰ Maji kadi tɔbar li'ə aw ki dɔ mad'a'ti dɔ mad'a'ti, ə kadi m'in, m'təl ki gogi gogi.

De ki in dɔran'ti

³¹ «De ki in dɔran'ti in dɔ nya'gi'ti pəti, ningə de ki dɔnangi'ti ne in nya ki dɔnangi'ti, adi elta dɔ nya'gi'ti ki dɔnangi'ti ne par. Nan de ki in dɔran'ti in dɔ nya'gi'ti pəti.

³² Mannaji dɔ nya'gi'ti ki oo ki kum'ne ge ki mbi'ne ge. Nan de ki ndigi mannaji li'ə goto.

³³ De ki ndigi naji ki man li'ə ə, de'ə tɔji kadi Luwə elta ki rɔta'ti.

³⁴ Toki rɔta'ti, de ki Luwə ulə, el ta'gi ki ta Luwə'ti, tado Luwə ros'o ki Ndil'ne.

³⁵ Baw Ngonn ndigi Ngonn, adi inyə nya'gi pəti me ji'ə'ti.

³⁶ De ki un me'ne adi Ngonn, a isi ki do'ne taa biti ki non'ti, nan de ki təl ro'ne go ndu'ti lə Ngonn el, kisikidotaa li'ə goto, wongi lə Luwə in do'a'ti.»

4

Jeju in ki dene ki Samari'ti

¹ De'gi eli adi Parisi'gi oyi toki Jeju oyi njendo'gi go'ne'ti utə Jan, taa ra'de batəm utə to,

² nga ningə toki rəta'ti ə, Jeju inbe ra de'gi batəm el, nan in njendo'gi li'ə.

³ Ə loki Jeju oo kadi Parisi'gi oyi ta kin be ə, inyə dənangi Jude ə təl aw Galile'ti.

⁴ Nga ningə kadi aw Galile'ti, maji kadi a ində dənangi ki Samari'ti gangi.

⁵ In be ə aw te bebo'ti ki bari'ə Sikar dənangi Samari'ti ki in sanyi el ki lo ndoo ki ndoki *Jakobi adi ngonn'ne Jisepi*.

⁶ In low'ə'ti inbe kin ə bolo mann lə Jakobi to'ti. Ə Jeju njiyə or ə, təl isi nanga ta mann'ti kakin. In do kadi'ti ki kaw ki jam do be'ti be.

⁷ Lo kin'ti non, dene ki Samari'ti kare re kadi odi mann ə Jeju el'ə ene: «Adi'm mann m'anyi.»

⁸ *Njendo'gi li'ə ə awi me be'ti kadi ndogi nyakuso.

⁹ Nan dene ki Samari'ti kakin el Jeju ene: «In ta ki bann wa? In Juwipi to, ra bann be ə a dəji'm m'in ki m'in dene ki Samari'ti mann kadi

---

* 4:5 4.5 Lotum 33.19; Jojuwe 24.32

anyi wa?» Dene el be tado Juwipi'gi gei kadi n'in ki Samari'gi n'indai ro'de nan'ti do nya madi'ti kare el.

¹⁰ Jeju el'ə ene: «Kin ə re kete in gər kadikare læ Luwə num, de ki nje dəji mann kanyi kin num ə, re in ə re a dəj'ə kadi a adi mann kaji kadi anyi.»

¹¹ Dene el'ə ene: «Burəbe! Aw ki nya kodi mann el tɔ, taa bolo mann ow tɔ, nga a ra bann be ə a ingə mann kaji kin wa?»

¹² In oo ro'i kadi utə baw'je Jakobi ki adi'je mann kin num taa inbe in ki ngann'ne'gi anyi-nan ki da'gi læ'ne num kin wa?»

¹³ Jeju il'ə'ti ene: «De ki anyi mann ki ji ra'n ne kin, kundə a ra'a bay;

¹⁴ nan de ki a anyi mann ki m'a m'ad'a kin, kundə a ra'a gogi el nga. Mann ki m'a m'ad'a kin yo ə a təl ta be mann ki mann kaji ki biti ki non'ti a te'ti.»

¹⁵ Dene el ene: «Burəbe, adi'm mann ki a elta'a kin kadi kundə ra'm gogi el, taa kadi m'təl m're'n ne be gogi m'odi mann el nga tɔ.»

¹⁶ Ə Jeju el'ə ene: «Aw, bar ngaw'i ə təl re ne.»

¹⁷ Ningə dene el Jeju ene: «De oo ngaw'm el.» Ningə Jeju el'ə ene: «Ta læ'i in ta ki rɔta'ti kadi el ene de oo ngaw'i el,

¹⁸ tado taa dingəm'gi mi, nan in ki isi si'ə ngosine kin in ngaw'i el. Lo kin'ti in ta ki rɔta'ti ə el.»

¹⁹ Non be nga ə dene el ene: «Burəbe, m'gər kadi in njekeltakita Luwə'ti.

²⁰ Baw'je'gi osi məkəsi'de nanga non Luwə'ti do mbal'ti kin, ningə ingi eli eyina lo kəsi məkəsi

nanga non Luwə'ti in Jerujalem.»

²¹ Jeju el'ə ene: «Dene, un me'i adi'm. Dɔkagilo re ki kadi a ɔsi məkəsi'se nanga non Baw'je Luwə'ti dɔ mbal'ti kam el num, Jerujalem'ti el num.

²² In de'gi ki Samari'ti, ɔsi məkəsi'se nanga non Luwə'ti ki in gəri'ə el, nan j'in, j'ɔsi məkəsi'je nanga non Luwə'ti ki ji gər'ə, tado kaji in rɔ'je'ti j'in Juwipi'gi.

²³ Nga ningə ndo re, in ndo ki kadi nje kɔsikurə ki rɔta'ti osi nanga non Luwə'ti, a ɔsikurə Baw'je Luwə me Ndil'ti ki me nya ra'ti ki rɔta'ti. Ingi kin ə in nje kɔsikurə ki rɔta'ti ki osi nanga non Luwə'ti ki Baw'je isi sangi'de.

²⁴ Luwə in Ndil, ningə kadi nje kɔsikurə, ɔsikurə me Ndil'ti ki me nya ra'ti ki rɔta'ti.»

²⁵ Ə dene el'ə ene: «M'gər kadi "Mesi", De ki Luwə mbət'ə, ki bari'ə Kirisiti kin a re. Ningə ndo ki a re ə, a ɔr'je me nya'gi pəti.»

²⁶ Ə Jeju el'ə ene: «In darɔ'm m'inbe ə m'a m'el'i ta am.»

²⁷ Lo kin'ti non be, njendo'gi lə Jeju tei non rei, ningə ndo'ji de ngayn kadi oyi Jeju ra elta ki dene de, nan de ki kadi el'ə ene: «In ri ə ge ji'ə'ti wa?» eke «tado ri ə el'ə ta wa?» goto.

²⁸ Dene inyə gum mann lə'ne non be, ə anyi aw me bebo'ti el de'gi ene:

²⁹ «Rei oyi de ki el'm nya'gi pəti ki m'ra kin. A in Kirisiti ki in De ki Luwə mbət'ə el biti wa?»

³⁰ Ningə de'gi tei me bebo'ti ki taga awi ki rɔ Jeju'ti.

³¹ Loki dene ɔti aw kin ə njendo'gi eli Jeju eyina: «Njendo de'gi, sɔ nya!»

³² Nan Jeju el'de ene: «M'in m'aw ki nyakuso ki kadi m'njo ki in nyakuso ki in gəri el.»

³³ Do ta'ti kin njendo'gi daji nan ta dann'de'ti eyina: «De madi ad'a nya so wa?»

³⁴ Ə Jeju el'de ene: «Nyakuso ləm in ra go ndigi'ti lə Nje kuləm, ki tolta kulə li'ə.

³⁵ In eli eyina, ki ne kin: “Nanyi so bay ə koo a asi təti,” nan m'in m'a m'el'se m'ene: uni kum'se ki taa gonyi ndoo oyi; koo tuti asi kujə nga!

³⁶ Ki ji ra ne kin, de ki nje təti koo ingə nyakugə goji lə'ne ningə kaw kandi nya ki donan'ti tado kisikidotaa ki biti ki non'ti kadi to de ki njeduw nya num nje tət'ə num rai ronel nan'ti.

³⁷ Tado kujita ki ene: “De kare duw ə in ki nungi təti” kin in ta ki rəta'ti.

³⁸ M'ulə'se m'adi awi təti koo me ndoo'ti ki ingi rai kulə el. Nje ki rangi ingəi kon'a, ningə in rei təti kandi kulə lə'de.»

³⁹ De'gi ki donangi Samari'ti pəti ki me bebo'ti kin uni me'de adi Jeju do naji ki man'ti ki dene man do'a'ti ene: «El'm nya'gi pəti ki m'ra.»

⁴⁰ Nga ningə loki rei tei rə'a'ti, de'gi ki Samari'ti daji'ə kadi isi se'de, ə Jeju isi se'de ndo joo.

⁴¹ Ki takul ta ki ta'a'ti, de'gi ki uni me'de in ngayn inbe bay;

⁴² ningə eli dene eyina: «In ki tado ta'gi ki el'je inbe kin par ə j'uni'n me'je el, nan j'inbe j'oo ta ki ta'a'ti ki mbi'je, ningə ji gər kadi in Njekaji de'gi toki rəta'ti.»

*Nyakoji ki nja joo ki me be'ti ki Kana
(Mat 8.5-13; Luk 7.1-10)*

⁴³ Ndo joo go'ti, Jeju oti non tel aw donangi Galile'ti gogi.

⁴⁴ Ningə inbe mannaji ene: «De ki njekeltakita Luwə'ti ki ingə kosikurə me be koji'ne'ti goto.»

⁴⁵ Nan loki re te Galile'ti, de'gi ki donangi Galile'ti uwəi'ə ki ro'de'ti maji ngayn, tado inbe'gi kaa rai lo ra nanyi'ti ki Jerujalem to adi oyi nya'gi pəti ki Jeju ra lo ra nanyi'ti ki kum'de.

⁴⁶ Jeju tel re Kana ki Galile'ti ki lo ki ndoki ra mann adi tel yiwi kandi nju'ti. Ningə dingəm kare ki in de kibo ki isi ra kulə ki ngar, ə ro ngonn'o ki dingəm to'ə Kapernayim'ti non.

⁴⁷ Loki dingəm kakin oo kadi Jeju in Jude'ti re donangi Galile'ti, re ingə, non ki do'a'ti kadi aw Kapernayim'ti aji ngonn'ne ki to ta koy'ti kin.

⁴⁸ Ə Jeju el'ə ene: «Kin ə re oyi nyakoji'gi ki nya'gi ki əti bol ki kum'se el ə a asi kadi a uni me'se el ratata.»

⁴⁹ De kibo ki nje ra kulə ki ngar kakin el Jeju ene: «Burəbe, toki ngonn'm oy el bay kin in re be lə'm.»

⁵⁰ Nan Jeju el'ə ene: «Aw, ngonn'i aji nga.» Ningə dingəm un me'ne adi taa ki Jeju el do ta'ti kin el, adi osi do row'ti aw.

⁵¹ Ə loki in do row'ti isi tel, bər'gi li'ə ra tiləi kum'ə eli'ə eyina: «Ngonn'i aji!»

⁵² Ningə dəji'de ke kadi ki bann ə ro ngonn to'n soti wa? Ningə eli'ə eyina: «In tagine ki kadi ki dogi gidə in mutə ə ro'a ki tingə ngayn kete kakin tel sol.»

⁵³ Lo kin'ti, baw ngonn oo kadi in do kadi'ti inbe ki Jeju el'ə'n'ə ene: «Ngonn'i aji nga» kin. Low'ə'ti non, dingəm un me'ne adi Jeju, nan'ti ki de'gi ki me kəy'ti li'ə ba pəti.

⁵⁴ In kin ə in nyakoji ki nja joo ki Jeju ra loki təl'n Jude'ti re Galile'ti.

5

Jeju aji dingəm ki rə'a oy njururu

¹ Go nya'gi'ti kin, Juwipi'gi rai nanyi lə'de adi Jeju aw Jerujalem'ti.

² Nga ningə Jerujalem'ti, lo ndogi mann ki bari'ə ki ta Ebirə nan Betisata to non, ndəkba kadi tarow ndogi bər'ti ki de'gi isi awi ki nyakul'gi me bebo'ti. Tabiti'gi in mi ta lo ndogi mann'ti kakin,

³ ningə ginn tabiti'gi'ti kakin njemonyi'gi to'i'ti mbar mbar: njekumtə'gi, nje mote'gi ki njerəkoy njururu'gi. [Toi isi nginəi ta mann ki kadi ɔdi rə'ne;]

⁴ tado malayka lə Burəbe kare a ur me mann'ti kadi bur. Nje monyi ki dəkete ki osi me mann'ti ki bur kakin ə, re monyi li'ə to'n bann bann kaa ingə lapiya.

⁵ Low'ə'ti kin, de ki monyi ra'a bal do mutə gidə in jijoo in'ti non.

⁶ Jeju oo'ə to nanga, ningə loki eli'ə toki to me kon'ti kin be bal ngayn, dəj'ə ene: «Ge kingə lapiya wa?»

⁷ Ə nje monyi el'ə ene: «Burəbe, de ki kadi un'm ilə'm me mann'ti loki mann isi ɔdi rə'ne kin goto. Loki m'ene m'aw ə, de ki rangi ur me'ti non m'ti kete.»

⁸ Ə Jeju el'ə ene: «Ində taa, un tuwə lə'i ə njiyə, aw.»

⁹ Ningə tanan'ti non, dingəm ingə lapiya adi un tuwə lə'ne ə njiyə, aw.

Nga ningə ndo'a'ti kin in ndo kərkon.

¹⁰ Ə Juwipi'gi eli dingəm ki ingə lapiya kakin eyina: «Bone in ndo kərkon, in go'ti el kadi oti tuwə lə'i njiyə'n.»

¹¹ Nan el'de ene: «In de inbe ki adi'm lapiya kin ə el'm ene: “Un tuwə lə'i ə aw.”»

¹² Ə dəji'ə ta eyina: «De'ə inbe ki el'i ene: “Un tuwə lə'i ə aw” kin in nan wa?»

¹³ Nan de ki ingə lapiya kaa gər'ə el, tado Jeju ur kaki dann bulə de'gi'ti ki rai low'ə'ti non kin.

¹⁴ Kagilo nden go'ti, Jeju təl ingə nati Kəy'ti lə Luwə ə el'ə ene: «Oo, ngə sine kin ingə lapiya nga. Ningə kadi ra majel el ratata nan to nya madi ki ngan ngayn te do'i'ti bay.»

¹⁵ Lo kin'ti, dingəm aw el Juwipi'gi toki in Jeju ə adi'ne lapiya.

¹⁶ In be ə, Juwipi'gi awi ki ta ki Jeju ki ra nya kin ndo kərkon'ti.

¹⁷ Nan Jeju el'de: «Biti bone kaa Bai isi ta ra ki de'gi'ti, ningə m'in kaa maji kadi m'ra ki de'gi to.»

¹⁸ Tado ta ki Jeju el kin, njekundo Juwipi'gi sangi row ki rangi do mad'a'ti kadi n'toli'ə; tado eli eyina Jeju ra nya buji'n ndo kərkon par el, nan el bay ene Luwə in Baw'ne ki oji'ne, adi ra ro'ne kadi n'in de ki n'asi nan ki Luwə.

Təgi konbe ki Ngonn lə Luwə awi'n

¹⁹ Jeju təl un ta el'de ene: «Oyo, toki rəta'ti, adi m'el'se, m'in Ngonn lə Luwə m'ra kadi m'asi ra

nya do ro'm el. In nya ki m'oo Bai ra e m'in m'ra. Nya ki Bai ra e, m'in Ngonn'o m'ra kah'a'ti inbe kin to.

20 Tado Bai ndigi'm m'in Ngonn'o adi toji'm nya'gi pæti ki inbe ra. A toji'm kulæ ra'gi ki æti bol ngayn bay ki kadi a ra'se bol.

21 Tado toki kaa ki Bai isi un'n njekoy'gi lo koy'ti adi'de kumngayira kakin e, m'in Ngonn'o, m'adi kumngayira de ki ra toki m'ge to.

22 Bai gangi ta do de'ti el, nan adi'm togi m'in Ngonn'o kadi m'gangi'n ta do de'gi'ti,

23 kadi de'gi pæti osikure'm toki osikure Bai be to. De ki osikure'm m'in Ngonn el, osikure Bai ki njekule'm el jagi to.

24 Toki rota'ti, adi m'el'se, de ki oo ta læ'm, taa un me'ne adi njekule'm num to e, de'e kin a inge kaji ki biti ki non'ti. Ta ki gangi a osi do'a'ti el, nan dæ do koy nga adi in me kaji'ti.

25 Toki rota'ti, adi m'el'se, ndo a re, ningæ ndo'a re nga ki kadi njekoy'gi a oyi do ndu'm m'in Ngonn læ Luwæ. Nga ningæ de'gi ki a oyi do ndu'm a si kumngayira.

26 Tado toki kaa ki Bai e in nje kadi de'gi kaji kakin e, adi'm m'in Ngonn'o togi kadi m'adi de'gi kaji to.

27 Adi'm m'in Ngonn'o togi kadi m'gangi'n ta do de'gi'ti, tado m'in Ngonn de.

28 Ningæ kadi adi æti'se bol el, tado ndo re nga ki kadi de'gi pæti ki toi be ninn'ti a oyi do ndu'm.

29 Nje ki rai nya ki maji a tei lo koy'ti tado kaw ki kaji'ti, e njera nya ki majel a tei lo koy'ti tado

kaw ki lo gangi ta'ti tɔ*.

³⁰ M'in m'ra kadi m'ra nya madi dɔ rɔ'm el. M'in m'gangi ta kigo ndu'ti ki m'ingə rɔ Luwə'ti. Nga ningə, ta ki gangi lə'm in ta ki gangi ki dana tado m'nji m'sangi ndigi lə'm el nan m'nji m'sangi ndigi lə njekulə'm.»

Naji ki man dɔ Jeju'ti

³¹ Jeju el ene: «Kin ə re in m'inbe ə m'man naji dɔ rɔ'm'ti ə re de ki a ndigi sə'm dɔ naji ki man'ti lə'm goto.

³² Nan in de ki rangi ə mannaji dɔ'm'ti, ningə m'gər kadi mannaji ki dɔ'm'ti kin in ta ki rɔta'ti.

³³ In uləi ki de'gi rɔ Jan Batisi'ti, ə Jan mannaji ki rɔta'ti dɔ'm'ti.

³⁴ M'in m'aw ndoo kadi de mannaji dɔ'm'ti el, nan m'el be kadi ingəi kaji.

³⁵ Jan Batisi in lambi ki kində por'ti tado koo'n lo, ningə ingi ndigi kadi rai ronel kunj'ə'ti ngonn kagilo kare.

³⁶ Nan nya'gi ki rangi manyinaji dɔ'm'ti utə nya Jan sanyi: kulə'gi ki m'ra'de, adi in kulə'gi ki Bai adi'm kadi m'ra kin manyinaji dɔ'm'ti taa tɔji kadi Bai ə ulə'm.

³⁷ Bai inbe ki ulə'm, mannaji dɔ'm'ti. Nan k'in ə in oyi ndu'ə ndɔ kare el num, oyi takum'ə el num.

³⁸ Ngəmi ta li'ə el, tado m'in ki ulə'm kin uni me'se adi'm'in el.

³⁹ Sii sangi ginn ta lə Luwə maji maji tado oyi kadi a ingəi kaji ki biti ki non'ti me'ti; nga ningə in ta lə Luwə inbe kin ə in nje mannaji dɔ'm'ti.

---

* 5:29 5.29 Daniyel 12.2

⁴⁰ Nan in mbəti rei rɔ'm'ti kadi ingəi kaji ki bitɪ ki non'ti.

⁴¹ M'in m'sangi kadi de'gi piti m'in el.

⁴² Ningə nya kare ki m'oo rɔ'se'ti, m'gər kadi in ndigi Luwə el.

⁴³ M'in m're ki tɔ Bai, nan mbəti kadi uwəi m'in ki rɔ'se'ti. Ningə kin ə de ki rangi re ki tɔ'ne inbe ə, a uwəi'ə ki rɔ'se'ti maji.

⁴⁴ Ingi ki isi sangi kadi ingəi toji ki kadi inbe'gi uləi dɔnan'ti ki yo ge ki ne ge yo, um sangi kadi ingəi toji ki in rɔ Luwə'ti ki in ki kar'ne ba ə in Luwə kin el, ningə a rai bann be ə a uni me'se adi'm'in wa?

⁴⁵ Kadi oyi toki in m'in ə m'a m'un dɔ'se m'aw'n rɔ Bai'ti el, nan in Moji ki indəi me'se dɔ'a'ti kin ə a ində taa dɔ'se'ti.

⁴⁶ Ningə kin ə re uni me'se adi Moji toki rɔta'ti dɔ ta'ti ki ndangi ə re a uni me'se adi'm'in tɔ, tado in ta ki dɔ'm'ti ə Moji ndangi†.

⁴⁷ Ə re oyi ta ki ndangi kin to ta ki rɔta'ti el ə ra bann be ə a uni me'se adi'm'in dɔ ta'ti ki m'el kin wa?»

6

Jeju adi nyakusɔ de'gi dər mi sɔi

(Mat 14.13-21; Mrk 6.30-44; Luk 9.10-17)

¹ Go nya'gi'ti kin, Jeju ɔti non, aw gidi ba'ti ki Galile, ki bari'ə ba ki Tiberiyadi.

² Bulə de'gi ngayn uni go'ə, tado de'gi oyi nyakoji'gi ki əti bol ki Jeju ra dɔ nje monyi'gi'ti aji'n'de.

† 5:46 5.46 Ndukun ki nja joo 18.15

³ Tado nya kin ə Jeju al do mbal'ti taa, ningə isi do'ti nan'ti ki njendo'gi lə'ne.

⁴ Dokagilo'ə'ti kin, nanyi lə Juwipi'gi ki bari'ə nanyi Paki in ndəkba.

⁵ Loki Jeju un kum'ne ningə, oo bulə de'gi ki isi rei ki rə'a'ti. Ə dəji Pilipi ene: «J'a j'ingəi mapa ra ə j'a ji ndogi kadi bulə de'gi kin pəti soi wa?»

⁶ Jeju dəji ta kin be kadi oo'n ta ki me Pilipi'ti, tado inbe gər nya ki kadi a ra bəti.

⁷ Ə Pilipi ilə'ti ene: «Kin ə re ji ndogi mapa ki nar kulə ki ndo bu joo mindi kaa asi kadi a ɔdi ta'de nden nden pəti el.»

⁸ Lo kin'ti, njendo lə Jeju kare ki to'a nan Andire, ki in ngonkon Simon Piyər, el Jeju ene:

⁹ «Ngonn ki dingəm kare, aw ki mapa mi, ki in mapa ki rai ki ko ki bari'ə ɔrji, taa ngann kanji'gi joo to. Nan in kin in nya ki kadi de elta'a kadi de'gi'ti ki banyinan be kin el*.»

¹⁰ Ə Jeju ene: «Adi de'gi pəti sii nanga.» Low'ə'ti kin, mu in ngayn səm'ti, adi de'gi uwəi lo sii'ti nanga. De'gi kin asi dingəm'gi dər mi.

¹¹ Be ə, Jeju un mapa, ra oyo Luwə do'ti, ə lowə de'gi pəti ki rai low'ə'ti non kin. Un kanji lowə'de kah'a'ti kakin to. Adi'de kigo me ge'ti lə'de.

¹² Loki soi asi'de nga a, Jeju el njendo'gi lə'ne ene: «Kawi gində'gi ki nanyi kin, kadi de inyə nya madi ko el.»

¹³ Be ə, mapa ki mi ki de'gi soi, njendo'gi kawi gində'gi ki nanyi kara dɔgi gidə in joo.

---

* 6:9 6.9 2 Ngar'gi 4.42-44

14 Loki de'gi oyi nyakɔji ki ɔti ɓol ki Jeju ra kin ningə eli eyina: «Ki rɔta'ti, de kin in Njekeltakita Luwə'ti ki maji kadi to re dɔnangi'ti kakin inbe.»

15 Nga ningə, Jeju gər kadi a rei to uni'ə ai indəi'ə ngar, adi təl ɔr rɔ'ne aw gogi dɔ mbal'ti, ki kar'ne ba.

Jeju njiyə dɔ mann'ti

(Mat 14.22-27; Mrk 6.45-52)

16 Loki lo sɔl, njendo'gi lə Jeju awi kadi ba'ti.

17 Awi ali me to'ti, uni ta'de kaw ki Kapernayim'ti, ki in dow ba'ti ki kare. Lo kin'ti, lo ndul dɔ'de'ti, taa Jeju kaa təl re rɔ'de'ti el ɓay tɔ.

18 Nəl ulə ki tɔgi'ne ngayn, adi mann babo in pu pu.

19 Njendo'gi ɔsi to asi kulə metər mi be ningə, oyi Jeju kaa ra njiyə dɔ mann'ti isi re ki rɔ to'ti. Loki oyi Jeju ra njiyə dɔ mann'ti, ɓol ra'de ngayn.

20 Nan Jeju el'de ene: «In m'in, ɓoli el!»

21 Lo kin'ti, ndigi kadi n'uni Jeju me to'ti, nan tanan'ti non par ə, to ɔdi nangi loki isi awi'ti.

Bulə de'gi sangi Jeju

22 Lo ti go'ti, bulə de'gi ki nanyinan gidi ba'ti, oyi kadi tagine to in kareba par ə njendo'gi lə Jeju ali me'ti ai dɔ rɔ'de, um Jeju al me'ti se'de el.

23 Lo kin'ti non, to'gi ki rangi in Tiberiyadi'ti rei, rai lo kati, ndəkba kadi lo'ti ki ndəki Burəbe elta ra'n oyo dɔ mapa'ti ə adi bulə de'gi soi kakin.

24 Loki bulə de'gi oyi Jeju el num, njendo'gi li'ə el num ə, ali me to'gi'ti awi ki Kapernayim sangi Jeju'ti.

Jeju in mapa kusɔ koy el

²⁵ Loki ingəi Jeju dow ba'ti ki kare, dəji'ə eyina: «Njendo de'gi, in re te ne kadi bann'ti wa?»

²⁶ Ə Jeju təl el'de ene: «Rɔta, rɔta adi m'el'se, isi sangi m'in tado mapa ki soi ndanni, um in tado gər ə in gəri me nyakoji'gi ki m'ra kin el.

²⁷ Maji kadi rai kulə tado nyakusɔ ki a ndu'm kin el, nan tado nyakusɔ ki a to biti ki non'ti. In nyakusɔ ki m'in Ngonn de m'a m'adi'se, tado Luwə ki Baw'je ra ndaja kare rɔ'm'ti tado toji'm toki m'in de lə'ne.»

²⁸ Lo kin'ti, bulə de'gi təli dəji'ə eyina: «In ri ə maji kadi ji ra taa kadi ji ra'n kulə ki Luwə ndigi wa?»

²⁹ Ə Jeju təl el'de ene: «Nya ki Luwə ge rɔ'se'ti, in kadi uni me'se adi de ki ulə.»

³⁰ Be ə eli'ə eyina: «Nyakoji ri ə a ra taa kadi j'oo ə j'un me'je wa? Kulə ri ə a ra wa?»

³¹ Kaw'je'gi soi nyakusɔ ki in dɔran'ti ki bari'ə nan mann. Be ə ndangi me makitu'ti eli eyina: «Adi'de soi mapa ki in dɔran'ti taa†.»

³² Lo kin'ti, Jeju təl el'de ene: «Toki rɔta'ti, adi m'el'se, in Moji ə adi'se mapa ki in dɔran'ti el, nan in Bai Luwə ə adi'se mapa ki rɔta'ti ki in dɔran'ti taa.

³³ Tado mapa lə Luwə ki adi de'gi, in mapa ki in dɔran'ti taa ki nje kadi de'gi ki dɔnangi'ti ne sii ki dɔ'de taa.»

³⁴ Be ə, təli eli'ə eyina: «Burəbe, adi'je mapa kin ki ndo'gi ndo'gi adi j'usɔ.»

---

† **6:31 6.31** Tekitaga 16.4, 15; Pa'gi 78.24

³⁵ Jeju el'de ar njay ene: «M'in mapa ki nje kadi de kumngayira. De ki re rɔ'm'ti bo a ra'a el biti ki non'ti, de ki un me'ne adi'm kaa, kundə a ra'a el biti ki non'ti.»

³⁶ Ningə m'el'se toki oyi m'in, nan uni me'se adi'm'in el.

³⁷ Nje ki Bai adi'm'de a rei rɔ'm'ti. Ningə de ki re rɔ'm'ti, m'a m'tuwə el jagi.

³⁸ Tado m'ində dɔran'ti, m're dɔnangi'ti tado ra ndigi ləm el, nan kadi m'ra ndigi lə njekuləm.

³⁹ Ningə nya ki njekuləm ki uləm ndigi kadi m'ra ə to kin: ndigi kadi to madi de kare dann de'gi'ti ki adi'm'de kin nanyi kɔ el, nan kadi m'te se'de ji koy'ti dɔboy ndɔ'ti.

⁴⁰ In kin ə in nya ki Bai ndigi: ndigi kadi de'gi pəti ki oyi m'in Ngonn lə Luwə ə uni me'de adi m'in, ingəi kaji ki to biti ki non'ti, ə kadi m'te se'de ji koy'ti dɔboy ndɔ'ti.

⁴¹ Juwipi'gi barita dɔ Jeju'ti tado el ene: «M'in mapa ki in dɔran'ti taa.»

⁴² Barita dann'de'ti eli eyina: «Jeju kam, in ngonn lə Jisepi el wa? Ji gər kon'a'gi ki baw'a'gi maji tɔ, nga ra bann be ə el ene n'in dɔran'ti taa ə n're wa?»

⁴³ Jeju təl el'de ene: «barita ta dann'se'ti el.

⁴⁴ De ki asi kadi re rɔ'm'ti ki kanji kadi Bai ki uləm, ɔr'ɔ tarow goto. Ningə re Bai te tarow ad'a ə, m'in m'a te si'ə ji koy'ti dɔboy ndɔ'ti.

⁴⁵ Ndangi me makitu'ti lə ki kare dann Njekeltakita Luwə'ti eyina: “Pəti, Luwə a ndo'de nya‡,” ningə de ki ra ki oo ndu Luwə ki Bai ə taa

‡ 6:45 6.45 Ejay 54.13

nyando li'ə, de'ə kin re rɔ'm'ti.

⁴⁶ In kin ə tɔʒi kadi de oo Bai Luwə el; in nje k'in rɔ Luwə'ti ki kar'ne ba ə oo Bai Luwə.

⁴⁷ Rɔta, rɔta, adi m'el'se, de ki un me'ne taa, ingə kaji ki to biti ki non'ti.

⁴⁸ M'in mapa ki de sɔ ə a oy el.

⁴⁹ Dilə mbo'ti, kaw'se'gi soi nyakuso ki in dɔran'ti ki bari'ə nan mann, kaa oyi.

⁵⁰ Nan mapa ki in dɔran'ti kin, in mapa ki kadi de sɔ ə, de a oy el.

⁵¹ M'in mapa kisikidɔtaa ki in dɔran'ti taa. Re de sɔ mapa kin ə, de'ə a oy el biti ki non'ti. Mapa ki m'a m'adi, in darɔ'm ki kadi de'gi sii kumngayira.»

⁵² Lo kin'ti, Juwipi'gi manjinan ta ngayn dann'de'ti eyina: «De kin a ra bann ta kadi a adi'je darɔ'a kadi j'uso wa?»

⁵³ Ə Jeju el'de ene: «Rɔta, rɔta, adi m'el'se, re soi darɔ'm m'in Ngonn de el num, anyinan mosi'm el num ə, a ingəi kaji el.

⁵⁴ De ki sɔ darɔ'm ə anyi mosi'm tɔ ningə, de'ə kin a ingə kaji ki to biti ki non'ti, ningə m'a m'te si'ə ji koy'ti dɔboy ndɔ'ti.

⁵⁵ Tado darɔ'm in nyakuso ki rɔta'ti, ə mosi'm in nyakanyi ki rɔta'ti tɔ.

⁵⁶ De ki sɔ darɔ'm num, anyi mosi'm num tɔ ə, j'in si'ə j'in nan'ti kareba.

⁵⁷ Bai ki ulə'm isi kumngayira adi m'in m'nji kumngayira ki ta kul'ə. Be ə, de ki sɔ darɔ'm a isi kumngayira ki takul'm tɔ.

⁵⁸ In kin ə in mapa ki in dɔran'ti taa. To to mapa ki kaw'se'gi soi ə oyi kin el, nan in mapa

ki de sɔ ə, de'ə kin a oy el, a isi ki dɔ'ne taa ki ndɔ'gi ndɔ'gi.»

⁵⁹ Ta'gi kin tei ta Jeju'ti loki isi ndo'n nya de'gi ginn kəykawnan'ti lə Juwipi'gi, me be'ti ki Kapernayim.

Ta ki nje kadi kaji ki biti ki non'ti

⁶⁰ De'gi ngayn dann njendo'gi'ti lə Jeju, loki oyi ta kin ta Jeju'ti ningə, eli eyina: «Ta kin in ta ki ngan ngayn, de ki asi kadi a ində mbi'ne go'ti goto.»

⁶¹ Jeju gər me'ne'ti kadi njendo'gi li'ə isi barita dɔ ta'ti li'ə. Be ə el'de ene: «Ta kin tugə'se jigi'ti wa?»

⁶² A kin ə re oyi m'in Ngonn de m'təl m'aw taa lo kis'i'ti ki m'nji'ti kete kin ə a rai bann wa?

⁶³ In Ndil ə in nje kadi de isi ki dɔ'ne taa. De dɔrɔ'ne in nya madi el. Ningə ta'gi ki m'el'se kete kin in Ndil num in kisikidɔtaa num.

⁶⁴ Nan de'gi madi dann'se'ti uni me'de adi'm'in el.» Jeju el be, tado lo kulə ngirə'ti bay, gər de'gi ki a adi'ə me'de el, taa gər de ki njekulə ji njeban'gi'ti tɔ.

⁶⁵ Jeju ilə dɔ'ti bay ene: «In tado kin ə m'el'se m'ene: “De ki Bai ad'a tarow el, asi kadi a re rɔ'm'ti dɔrɔ'ne el.”»

⁶⁶ In dɔ ndɔ'a'ti non kin, ngayn'gi dann njendo'gi'ti li'ə təli go'ə'ti, mbeti njiyəi si'ə.

⁶⁷ Ə Jeju tu rɔ'ne ki rɔ nje ki dɔgi gidə in joo'ti el'de ene: «Nga ingi, a awi el yan'ne wa?»

⁶⁸ Nan Piyər el Jeju ene: «Burəbe, j'a j'aw rɔ nan'ti wa? In ə ta kaji in me ji'ti biti ki non'ti.

⁶⁹ J'in, j'un me'je pəti dɔ'i'ti. Ningə ji gər kadi in Kar njay ki Luwə ulə.»

⁷⁰ Jeju təl el'de ene: «In m'in ə m'mbət'i'se in ki dɔgi gidə in joo kin, nan de kare dann'se'ti, ndil Su in me'ə'ti.»

⁷¹ Lo kin'ti, Jeju isi elta ki dɔ Judasi'ti ki ngonn lə Simon Isikariyoti'ti. Tado in ə in ki kare dann njendo'gi'ti ki dɔgi gidə in joo ki a ulə Jeju ji njeban'gi'ti.

7

Ngannkon Jeju uni me'de adi'ə

¹ Go'ti, Jeju nanyi ki lo njiyə'ti dɔnangi Galile'ti, ge el kadi n'njiyə n'aw ə n'təl dɔnangi Jude'ti, tado njekundɔ Juwipi'gi isi sangi kadi n'toli'ə.

² Nga ningə dɔkagilo ra nanyi lə Juwipi'gi ki kadi sii ginn *Kəyku'ti in ndəkba*,

³ ə ngannkon Jeju eli'ə eyina: «In ne ə aw dɔnangi Jude'ti adi njendo'gi lə'i kaa oyi nya'gi ki isi ra'de kin tɔ.

⁴ De ki ndigi kadi de'gi oyi'ne kam a ra nya'gi kuti lo'ti el. Nga ningə, toki isi ra nya'gi ki əti bol kin, maji kadi ra adi de'gi pəti oyi'nu.»

⁵ Nan toki rɔta'ti, ngannkon'a'gi inbe uni me'de adi'ə el.

⁶ Ə Jeju el'de ene: «Nɔ lə'm re el bay; nan ingi, ndɔ'gi pəti to maji tado lə'se.

⁷ De'gi ki dɔnangi'ti ne kin a awi sese ki ta el, nan m'in ə, me'de majel sə'm tado m'el kulə ra'de'gi ki majel ki taga.

⁸ Ingi ə awi lo ra nanyi'ti kin. M'in ə, m'a m'aw el, tado ndɔ lə'm nanyi bay.»

---

* **7:2 7.2** Lebitiki 23.34-36; Ndukun ki nja joo 16.13

⁹ Go ta'gi'ti ki el kin, isi Galile'ti ba.

¹⁰ Nan loki ngannkon'a'gi awi lo ra nanyi'ti, in kaa ɔti osi do row'ti to ki kanji kadi de oo'ə. Aw to lo kaw ki lo kiyə'ti be.

Nyando ki lo ra nanyi kisi ginn Kəy lo'ti

¹¹ Dɔkagilo ra nanyi'ti, njekundo Juwipi'gi sangi Jeju ningə dəji eyina: «In lo'ti ki ra be wa?»

¹² De'gi manjinan ta'ti ngayn do'a'ti dann bulə de'gi'ti; nje ki nan'gi eli eyina: «In de ki maji,» ə nje ki nungi eli eyina: «Jagi, isi buki bulə de'gi mu'ti,» to.

¹³ In be kaa de ki kadi elta li'ə ki taga wangi goto, boli njekundo Juwipi'gi.

¹⁴ Ndo'gi ki kadi ra nanyi dər te dana nga ə Jeju aw ginn Kəy'ti lə Luwə, isi ndo nya de'gi.

¹⁵ In nya ki ndo'gi Juwipi'gi ngayn adi dəji nan ta eyina: «In kam de ndo'ə nya el to, nga ra bann ə gər nya əti bol be wa?»

¹⁶ Ə Jeju ilə'de'ti ene: «Nya ki m'nji m'ndo kin ngirə in ro'm'ti el, nan ngirə in ro Luwə'ti ki njekulə'm.

¹⁷ Kin ə re de ndigi kadi n'ra nya ki Luwə ndigi ə, lo kin'ti ə a gər ar njay toki nya ki m'nji m'ndo kin ngirə in ro Luwə'ti eke in m'inbe ə m'inde ngirə wa.

¹⁸ De ki nje kelta ki to'ne inbe isi sangi tobar lə'ne inbe. Nan de ki sangi tobar lə nje kulə'ne a elta ki ro'ta'ti, ningə nya ki gorow'ə'ti el goto ro'a'ti to.

¹⁹ Moji adi'se ndukun adi tai maji, nan de ki təl ro'ne go'ti goto. Nga ra bann ə isi sangi kadi toli m'in wa?»

20 Ə bulə de'gi eli'ə eyina: «In aw ki ndil ki majel me'i'ti! Nan ə isi sangi kadi n'toli wa?»

21 Ə Jeju təl un ta ilə'de'ti ene: «M'ra nya kareba be, ə ingi pəti əti'se bəl!

22 Moji adi'se ndu kadi ujəi mətəi ngann'gi ningə in ndu ki te rə Moji'ti ne par el, nan in kaw'je'gi ki kete nu ə uni ndu kin ə ingi si ujəi mətəi ngann'gi ndə kərkən'ti†.

23 Kin ə re ujəi mətəi ngonn ndə kərkən'ti kadi to de kidi ndukun lə Moji el ə, ra bann ə me'se to'se də'm'ti m'in ki m'aji darə de ba pəti ndə kərkən'ti wa?

24 Inyəi ta gangi ta kigo lo koo'ti lə'se, ə gangi ta ki dana.»

Jeju in Kirisiti ki Luwə mbət'ə

25 De'gi ki Jerujalem'ti eli eyina: «De kam el ə de'gi isi sangi kadi n'toli'ə wa?

26 Nga nyi ra elta taga wangı am, ə de el'ə ta madi el! Kibo'gi lə'je gəri bəti kadi in Kirisiti, De ki Luwə mbət'ə inbe wa ənn?

27 Ki ne kin, ji gər lo ki de kin in'ti maji, nan ndə ki Kirisiti De ki Luwə mbət'ə a te bus ə, de kare kaa a gər lo ki in'ti el.»

28 Lo kin'ti, Jeju ki isi ndə de'gi nya ginn Kəy'ti lə Luwə un ndu'ne ki taa ene: «In mərita kadi in gəri m'in maji, taa in gəri lo ki m'in'ti tə! Ta ri in m'inbe ə m'ulə rə'm el, nan Luwə ki njekulə'm in de ki asi kadi de ində me'ne də'a'ti. Ingi, in gəri'ə maji el.

29 M'in m'gər'ə maji tadə m'ində rə'a'ti, taa in ə ulə'm tə.»

---

† 7:22 7.22 Lebitiki 12.3; Lotum 17.10-13

³⁰ Lo kin'ti, de'gi isi sangi kadi n'uwøi Jeju, nan de ki kadi indø ji'ne dø'a'ti goto, tado ndo li'ø asi el bay.

³¹ Ningø dann bulø de'gi'ti, de'gi ngayn uni me'de adi'ø ø eli eyina: «Døkagilo ki Kirisiti De ki Luwø mbøt'ø a re ø, a ra nyakøji'gi ki utø nya dingøm kin wa?»

³² Ø ta ki bulø de'gi isi yømi ginn mindi de'ti øjido Jeju kin osi mbi Parisi'gi'ti, adi Parisi'gi ki kibo'gi læ njekujønyamosi kadikare'gi uløi njengøm dø lo'gi læ'de kadi awi uwøi Jeju.

³³ Ø Jeju el ene: «M'a m'in sese kagilo nden be bay, ø m'a m'aw ki rø nje kulø'm'ti.

³⁴ A sangi m'in nan a ingøi m'in el, tado loki m'a m'in'ti kin a asi kadi a awi'ti el.»

³⁵ Ø dø ta'ti kin Juwipi'gi døji nan ta eyina: «Lo ki ra be ø a awi'ti ø kadi j'a j'ingøi el wa? A aw go ngannkon'ne'gi'ti ki sananyinan dann Gireki'gi'ti kin kadi aw ndo nya Gireki'gi wa?

³⁶ Ta ki el ene: “A sangi m'in nan a ingøi m'in el, tado loki m'a m'in'ti kin a asi kadi a awi'ti el,” kin kør me'ø nan ri wa?»

Døboy ndo ra nanyi

³⁷ Døboy ndo ra nanyi, ki in ndo kibo ngayn ø‡, Jeju indø ra taa un ndu'ne ki taa el ene: «Kin ø re de madi kundø ra'a ø, kadi re rø'm'ti anyi mann.

³⁸ De ki un me'ne adi'm ø, “mann ba'gi ki nje kadi de'gi si ki dø'de taa a uwøi bul bul ngar me'ø'ti,” toki Makitu læ Luwø el'n.»

³⁹ Lo kin'ti, Jeju isi elta læ Ndil Luwø ki kadi de'gi ki uni me'de adi'ø a ingøi, tado døøkagilo'ø'ti

‡ 7:37 7.37 Lebitiki 23.36

kin Ndil Luwə re dɔ de'gi'ti el bay, tado Jeju ur me tɔji'ti lə'ne el bay.

Bulə de'gi gangi nan tado Jeju

⁴⁰ Dann bulə de'gi'ti, de'gi madi ki oyi ta kel Jeju eli eyina: «Tokɪ rɔta'ti, de kam in Njekeltakita Luwə'ti ki maji kadi a re kakin ə inbe!»

⁴¹ Nje ki nan'gi eli eyina: «In Kirisiti ki in De ki Luwə mbət'ə.» Nan nje ki nungi bay manji eyina: «Kadi Kirisiti in de ki Galile'ti wa?»

⁴² Makitu lə Luwə el tokɪ Kirisiti ki in De ki Luwə mbət'ə, a in de ki ginn koji'ti lə *Dabidi, ningə a te ki tarow ki Betilehem'ti, ki in ngonn be koji Dabidi§.»

⁴³ In be ə, bulə de'gi gangi nan tado lə Jeju.

⁴⁴ De'gi madi dann'de'ti ndigi kuwə, nan de ki kadi ində ji'ne dɔ'a'ti goto.

Me ngan lə njekundo Juwipi'gi

⁴⁵ Njengəm ta lo lə Juwipi'gi ki awi kadi uwəi Jeju kakin, tɔli rei rɔ njekundo njekujənyamosi kadikare'gi'ti in ki Parisi'gi, ə kibo'gi lə njekujənyamosi kadikare'gi ki Parisi'gi dəji'de eyina: «Nga ra bann ə rei si'ə el wa?»

⁴⁶ Ə njengəm lo'gi eli eyina: «Nɔɔ kare j'oo de elta tokɪ dingəm kin isi el'n el.»

⁴⁷ Ə Parisi'gi dəji'de eyina: «Ingi kaa inyəi rɔ'se adi ədi'se tɔ wa?»

⁴⁸ Oyi'de kare be dann nje ki boi'ti eke dann Parisi'gi'ti un me'ne non wa?

---

§ 7:42 7.42 2 Samiyel 7.12; Mis 5.1; Mat 2.5

49 Bulə de'gi kam in de'gi ki gəri ndukun lə Moji el, in de'gi ki Luwə a tuji'de ko!»

50 Nikodem ki in ki kare dann Parisi'gi'ti ki kete aw rə Jeju'ti un ta el'de ene:

51 «Kin ə re de oo ta ki ta'de'ti el num, taa oo nya ki ra el num ə, ndukun lə'je a gangi ta dɔ'a'ti el*.»

52 Nan iləi'ə'ti eyina: «In kaa in de ki Galile'ti tɔ wa? In sangi ginn'ə maji oo, njekeltakita Luwə'ti ki kadi in de ki Galile'ti goto.»

53 Go'ti, de ki ra kaa ɔti aw bə lə'ne.

8

Jeju in ki dene ki nje kuwə marum

1 [Jeju ɔti non aw dɔ mbal kagi Buni'gi'ti.

2 Nan loki lo ti njay par ə təl re nati Kəy'ti lə Luwə. De'gi pəti rei ki rɔ'a'ti, ə isi nanga isi ndo'de nya.

3 Lo kin'ti, njendo ndukun'gi ki Parisi'gi rei ki dene ki indəi ji'de dɔ'a'ti lo kuwə marum'ti, adi'ə ra takum de'gi'ti,

4 ningə eli Jeju eyina: «Njendo de'gi, dene kam j'ində ji'je dɔ'a'ti lo kuwə marum'ti.

5 Nga ningə, Moji el'je me ndukun'ti* kadi koo dene'gi ki be kin ji tilə'de ki mbal ji tɔl'de kɔ, ə in, ta lə'i in ri wa?»

6 Elita kin be to kuləkikiyə kadi uwəi Jeju to indəi taa dɔ'a'ti. Nan Jeju ulə dɔ'ne nanga ə isi ndangi nya ki ngonn ji'ne nanga.

---

* 7:51 7.51 Ndukun ki nja joo 1.16 * 8:5 8.5 Lbt 20.10; Ndu 22.22-24

⁷ Ə loki nanyinan ki lo dəj'ə ta'ti, Jeju ɔr dɔ'ne taa el'de ene: «De ki dann'se'ti ne ki ra majel nja kare el ə, kadi ilə ki mbal dəkete.»

⁸ Jeju elta be ə təl ulə dɔ'ne nanga gogi, isi ndangi nya nanga.

⁹ Ə loki oyi ta kin ə, ɔti kare kare, ulə ngirə dɔ nje ki tɔgi'ti, təl'n dɔ nje ki du'ti. Ta tɔlta'a'ti, Jeju nanyi ki kar'ne ba. Dene kakin ə ra ngawdann lo'ti;

¹⁰ Ə Jeju un dɔ'ne ki taa el'ə ene: «Dene, de'gi kaa rai ra? De kare kaa gangi ta dɔ'i'ti el wa?»

¹¹ Ningə dene el'ə ene: «Burəbe, de kare kaa gangi ta dɔ'm'ti el,» ə Jeju el'ə ene: «M'in kaa m'gangi ta dɔ'i'ti el jagi tɔ, nga ningə aw, ə ra majel gogi el†.»]

Jeju in kunji ki dɔnangi'ti

¹² Jeju təl el'de bay ene: «M'in kunji ki dɔnangi'ti, de ki un go'm, a njiyə me lo ki diw'ti el, kunji ki nje kadi de'gi sii ki dɔ'de taa a unji dɔ'a'ti.»

¹³ Lo kin'ti, Parisi'gi eli'ə eyina: «In inbe ə isi mannaji ki dɔ'i'ti ə, mannaji lə'i in ki rɔta'ti el.»

¹⁴ Ə Jeju ilə'de'ti ene: «Re m'inbe m'man naji dɔ rɔ'm'ti kaa m'gər kadi mannaji lə'm in ta ki rɔta'ti, tado m'in m'gər lo ki m'in'ti num, m'gər lo ki m'nji m'aw'ti num, nan ingi, gəri lo ki m'in'ti el num, in gəri lo ki m'nji m'aw'ti el num tɔ.

¹⁵ Ingi isi gangi ta kigo lo koo'ti lə de, nan m'in m'gangi ta dɔ de'ti el.

---

† **8:11 8.11** Barta'gi kin goto me makitu'gi'ti ki kete ki in ta lə Luwə ki ndangi to kunmindi ki sigi.

16 A kin ə re m'gangi ta non ə, in ta ki gangi ki gorow'ə'ti, tado m'in ki kar'm ə m'gangi ta el, Bai ki njekuləm in sə'm nan'ti.

17 Ningə me ndukun'ti lə'se inbe kaa ndangi eyina: "Kin ə re de'gi joo manyinaji, ə mannaji lə'de aw go nan'ti ə, ta lə'de in ta ki rɔta'ti‡."

18 M'inbe m'man naji dɔ rɔ'm'ti, ningə Bai ki uləm kaa mannaji lə'ne dɔ'm'ti tɔ.»

19 Ningə dəji'ə eyina: «Baw'i in lo ki ra'ti dana wa?» Ə Jeju ilə'de'ti ene: «In gəri m'in el, taa in gəri Bai el tɔ. Kin ə re in gəri m'in ə re a in gəri Bai tɔ.»

20 Ta'gi kin te ta Jeju'ti loki isi ndo'n de'gi nya nati Kəy'ti lə Luwə. Isi lo'ti ki nya'gi ki de'gi isi iləi kadikare'ti adi Luwə'ti. Nga ningə de uwə el, tado ndo li'ə asi el bay.

Jeju elta dɔ kaw'ne rɔ Baw'ne'ti

21 Jeju el'de ta ki rangi bay ene: «M'a m'aw, ningə a sangi m'in, nan a oyi me majel'gi'ti lə'se. Lo ki m'a m'aw'ti kin a asi kadi a awi'ti el.»

22 Lo kin'ti, Juwipi'gi elinan eyina: «A tɔl rɔ'ne ə ra bann ə el ene: "Lo ki m'a m'aw'ti kin a asi kadi a awi'ti el wa?"»

23 Ə Jeju el'de ene: «In, in de'gi ki dɔnangi'ti ne, ə m'in, m'in de ki dɔran'ti taa nu tɔ; in de'gi lə dɔnangi, nan m'in, m'in de lə dɔnangi el.

24 Ningə in tado kin ə m'el'n kete m'ene: "A oyi me majel'gi'ti lə'se." Kin ə re uni me'se adi'm'in toki in m'in "Nje kisi non" el ə, a oyi me majel'gi'ti lə'se.»

‡ 8:17 8.17 Ndu 19.15, 17.6

25 Ə dəji'ə eyina: «In bə kam in nan wa?» Ningə Jeju ilə'de'ti ene: «M'in de ki m'el'se lo kulə ngirə'ti nu inbe kin.

26 Nga ningə, ki ɔji də'se, m'aw ki ta ngayn kadi m'el ge, m'gangi ge; nan ta ki m'ingə rə nje kulə'm'ti kin par ə m'a m'iləmbər'ə rə de'gi'ti ki dənangi'ti ne. Ningə ta li'ə in ta ki rəta'ti.»

27 Jeju isi el'de ta ki də Baw'ne Luwə'ti nan ingi gəri me ta kin el.

28 Ə Jeju el'de ene: «Ndo ki a bəri m'in Ngonn de taa kagidəsi'ti kin ə, a gəri kadi m'in “Nje kisi non”; taa a gəri kadi m'ra nya madi də rə'm el tə, nan in nya ki Bai ndo'm ə m'nji m'el.

29 Nje kulə'm in sə'm nan'ti; inyə'm ki kar'm el, tado dəkagilo'gi pəti m'ra nya ki nəl'ə.»

30 Loki Jeju elta kin be, de'gi ngayn uni me'de adi'ə.

Ngann kaw Abiraham

31 Jeju el Juwipi'gi ki uni me'de adi'ə ene: «Kin ə re rai də nja'se'ti me ta'ti lə'm ə, in njendo'gi lə'm ki rəta'ti.

32 A gəri nya ki rəta'ti, ningə nya ki rəta'ti kin a taa'se ji bər'ti ilə'se taa inbe.»

33 Ə ingi eli Jeju eyina: «J'in ngann kaw *Abiraham, ningə ji ra bər lə de ndə kare el tə, nga ra bann be ə in el ene nya ki rəta'ti a taa'je ji bər'ti ilə'je taa wa?»

34 Ə Jeju ilə'de'ti ene: «Toki rəta'ti, adi m'el'se: de ki ra ki ra majel, in bər lə majel.

35 Bər a isi ki de'gi ki isi ra bər lə'de kin biti ki non'ti el, nan ngonn koji'de a isi se'de biti ki non'ti.

³⁶ Adi re Ngonn læ Luwə taa'se ji bər'ti ilə'se taa ə, a in de'gi ki taa k'ilə taa ki rōta'ti ji bər'ti.

³⁷ Nga ningə, m'gər kadi in ngann kaw Abiraham; nan isi sangi kadi toli m'in tado mbəti ta lə'm.

³⁸ M'in m'nji m'el nya ki m'oo rō Bai'ti, nan ingi ə, isi rai nya ki baw'se el'se tō.»

³⁹ Ningə iləi Jeju'ti eyina: «kaw'je in Abiraham.» Ə Jeju el'de ene: «Kin ə re in ngann kaw Abiraham toki rōta'ti ə re a rai kuləra Abiraham.

⁴⁰ M'in m'el'se nya ki rōta'ti ki m'ingə rō Luwə'ti, ningə ki ngosine kin isi sangi kadi toli m'in. In kin in kulə ki Abiraham ra el jagi.

⁴¹ In isi rai kuləra baw'se.» Ningə iləi Jeju'ti eyina: «J'in ngann'gi ki koji ginn kaya'ti el; Baw'je in kareba ə in Luwə.»

⁴² Ə Jeju el'de ene: «Kin ə re Luwə in Luwə lə'se ə re a in ndigi m'in, tado m'te rō'a'ti ə m're lo kin'ti. In m'inbe ə m're ki dō'm el, nan in in ə ulə'm.

⁴³ Tado ri ə in gəri me ta lə'm el wa? In gəri el tado asi kadi uri mbi'se go ta'ti lə'm el.

⁴⁴ Su ə in baw'se, ningə in ndigi kadi rai ndigi læ baw'se. In de ki in nje tōl de'gi lo kulə ngirə kosi'ti li'ə nu. In ra me nya ra'ti ki rōta'ti nja kare el, tado nya ki rōta'ti goto rō'a'ti. Kin ə re elta ki ngom ə, in kin ə in ta ki osi bō'ə'ti, tado in nje ngom num, in baw nyara ki ngom num.

⁴⁵ M'in ə, m'in nje kelta ki rōta'ti ə mbeti kun me'se kadi m'in.

⁴⁶ Nan dann'se'ti ə asi kadi toji toki m'ra majel wa? A kin ə re m'elta ki rōta'ti ə, ra bann ə kadi uni me'se adi'm'in el wa?

47 De ki in yan Luwə, a oo ta lə Luwə, ningə ingi, oyi ta lə'm el, tado in lə Luwə el.»

Jeju in ki Abiraham

48 Lo kin'ti, Juwipi'gi eli Jeju eyina: «In gorow'ə'ti kadi j'eli j'ene: in de ki Samari'ti, taa ndil ki majel isi me'i'ti tɔ.»

49 Ə Jeju el'de ene: «Jagi, ndil ki majel goto me'm'ti, nan nya kare ki m'oo ə, m'in m'osi kurə Bai, ə in mbəti kəsikurəm tɔ par.

50 M'in m'nji m'sangi kadi de'gi uləi toji do'm'ti in el. De ki isi sangi kadi de'gi uləi toji do'm'ti in non, in ə a gangi ta kin taa.

51 Ningə toki rɔta'ti, adi m'el'se, de ki təl rɔ'ne go ta'ti lə'm ə, de'ə kin a oy el ratata.»

52 Lo kin'ti non, Juwipi'gi eli'ə eyina: «Ki ne kin, ji gər maji nga toki ndil ki majel isi me'i'ti. Abiraham oy, taa de'gi ki njekeltakita Luwə'ti kaa oyi tɔ, ningə in el ene: “De ki təl rɔ'ne go ta'ti lə'i ə, de'ə kin a oy el ratata.”

53 In utə kaw'je Abiraham ki oy kin wa? Taa njekeltakita Luwə'ti kaa oyi tɔ! In oo rɔ'i kadi in nan wa?»

54 Ningə Jeju ilə'de'ti ene: «Kin ə re m'toji rɔ'm m'inbe ningə, in toji ki nda'a goto. Nga ningə, de ki njekulə toji do'm'ti in Bai. In ki isi elita li'ə eyina in Luwə lə'se,

55 nan gəri'ə el. M'in m'gər'ə. Kin ə re m'el m'ene m'gər'ə el ə, re m'a m'in nje ngom to ingi be tɔ. Nan m'in m'gər'ə, taa m'təl rɔ'm go ta'ti li'ə tɔ.

⁵⁶ Kaw'se Abiraham ra rɔnel ngayn tado ində me'ne'ti kadi n'a n'oo ndo ki m'a m're'n. Nga ningə oo ndo re'm, adi rɔ'a nəl'ə ngayn.»

⁵⁷ Lo kin'ti, Juwipi'gi dəji Jeju eyina: «In ra bal do mi el bay ə kum'i oo Abiraham wa?»

⁵⁸ Ə Jeju ilə'de'ti ene: «Toki rɔta'ti, adi m'el'se, kete non koji Abiraham'ti, "M'in m'nji non".»

⁵⁹ Lo kin'ti non be, kəri mbal kadi n'tiləi Jeju, nan ur dann bulə de'gi, ə te ginn Kəy'ti lə Luwə kɔ, aw.

9

Jeju aji njekumto kare

¹ Loki Jeju isi ində dər ningə, oo de ki kum'ə to lo koj'o'ti nu isi.

² Njendo'gi li'ə dəji'ə eyina: «Njendo de'gi, dingəm ki kum'ə to lo koj'o'ti nu kin, kum'ə to oji'n do majel li'ə inbe eke, oji'n do majel lə njekoj'o'gi wa*?»

³ Ə Jeju el'de ene: «In ta lə majel li'ə el num, in ta lə majel lə njekoj'o'gi el num, nan kum'ə to be kadi Luwə oji'n togi'ne taga kadi de'gi gəri.

⁴ Dəkagilo ki kadi to bay, maji kadi ji rai kulə lə de ki njekuləm, tado lo a ndul ə, lo kadi de a ra kulə goto.

⁵ Toki m'in'n dɔnangi'ti ne bay, m'in kunji ki dɔnangi'ti.»

⁶ Loki Jeju el ta'gi kin be ə, go'ti, tuw mann ta'ne nanga, lɔy'n nangi, or gidi kum nje kumto'ti kakin.

---

* 9:2 9.2 Tekitaga 20.5

⁷ Ningə, el njekumtə ene: «Aw togi kum'i lo ndogi mann'ti ki Silowe†.» «Silowe» kər me'ə nan «njekawkulə». Be ə, njekumtə aw togi kum'ne low'ə'ti kakin, ə ta təl'ə, kum'ə oo lo maji.

⁸ Nje gədi kəy'gi li'ə, ki nje'gi ki kete isi oyi'ə lo kəy nya'ti, eli eyina: «M'a, in kam in de ki nje kisi nanga, kəy nya kakin el wa?»

⁹ Ningə nje ki nan'gi eli eyina: «In darə'a inbe.» Ə nje ki nungi eli eyina: «Jagi in in el, nan in de ki nje tanan si'ə.» Ningə inbe ki do'ne el ene: «In darə'm m'inbe.»

¹⁰ Nga a dəji'ə ta eyina: «Re inbe ə, ra bann be ə kum'i oo lo wa?»

¹¹ Ə el'de ene: «Dingəm ki to'a nan Jeju ə ləy nangi ər gidi kum'ti, ə el'm ene: "Aw Silowe'ti togi kum'i", ə m'aw m'togi kum'm, par ə kum'm oo lo maji.»

¹² Ningə dəji'ə eyina: «Dingəm kin in ra be wa?» Ə el'de ene: «M'gər el.»

Parisi'gi dəji ta dingəm ki kete kum'ə tə kakin

¹³ Lo kin'ti, ərɪ dingəm ki kete kum'ə tə kakin awi si'ə rə Parisi'gi'ti.

¹⁴ Ningə, ndə'a'ti ki Jeju ləy'n nangi ki mann ta'ne ər gidi kum'ə'ti adi kum'ə oo lo kakin in ndə kərkon.

¹⁵ Ə Parisi'gi dəji'ə ta ki yan'de dangi bay ke ra bann ə n'oo'n lo wa? Ə el'de ene: «Jeju ər nangi ki ləy kum'm'ti, ə m'aw m'togi kum'm, ə ngə sine kum'm oo lo.»

---

† 9:7 9.7 2 Ngar'gi 20.20; Ejay 8.6

16 Lo kin'ti, Parisi'gi ki madi eli eyina: «De ki ra nya kin in de ki in rɔ Luwə'ti el, tado ində kum'ne go ndɔ kɔrkɔn'ti el.» Nan nje ki nungi eli eyina: «Nga ra bann be ə, de ki njeramajel par a aw ki tɔgi kadi ra'n nyakɔji'gi ki əti bol be kin wa?» Be ə, ta kin re ki gangi nan dann'de'ti.

17 Ningə tɔli dɔji njekumtɔ kakin bay eyina: «Nga inbe ki dɔ'i, ta ri ə el dɔ de'ti ki te kum'i adi kum'i oo lo kin wa?» Ə njekumtɔ el ene: «In njekeltakita Luwə'ti.»

18 Juwipi'gi mbeti kun me'de kadi toki in de ki kete kum'ə tɔ, ə ngɔsine de te kum'ə adi kum'ə oo lo. Rai biti uni njekoj'o'gi rei.

19 Ə dɔji'de ta eyina: «De kam in ngonn'se inbe toki rɔta'ti wa? A re in ngonn'se inbe ə, kum'ə tɔ lo koj'o'ti inbe wa? A re kum'ə tɔ lo koj'o'ti ə, ra bann be ə ngɔsine kum'ə oo lo wa?»

20 Ə njekoj'o'gi eli eyina: «Ji gər maji kadi in ngonn'je inbe, taa kum'ə tɔ lo koj'o'ti nu tɔ.

21 Nan ki ɔjido kum'ə ki ngɔsine oo lo, eke nan ə te kum'ə adi kum'ə oo lo inbe kin ə, ji gər nya kare me'ti el. Ningə inbe tɔgi gangi ənn ə dɔji'ə, ə a elta ki dɔ rɔ'ne'ti.»

22 Nje koj'o'gi elita kin be tado bol ki boli Juwipi'gi. Tado Juwipi'gi dɔ'i tanan'ti kadi to de ki re el ene Jeju in Kirisiti De ki Luwə mbət'ə ə, sɔw tuwə ginn kəykawnan'ti lə Juwipi'gi kɔ.

23 In tado kin ə, njekoj'o'gi eli eyina: «Inbe tɔgi gangi ənn ə, dɔji'ə.»

24 Ə Parisi'gi bari de ki kete kum'ə tɔ kakin adi'ə re ki nja joo, ningə eli'ə eyina: «Elta ki rɔta'ti, ɔsi'n kurə Luwə. Ji gər kadi dingəm kin in njeramajel.»

²⁵ Lo kin'ti, dingəm ki kete kum'ə tɔ kakin el'de ene: «In njeramaji, kin ə in njeramajel inbe kaa m'gər nya kare me'ti el, nya kare ki m'gər maji ənn: kete kum'm tɔ, ningə ngəsine kum'm oo lo.»

²⁶ Ningə təli eli'ə eyina: «In ri ə ra sə'i wa? Ə ra bann tɔ ə adi kum'i oo lo wa?»

²⁷ Lo kin'ti el'de ene: «Ta kin m'el'se kete nga, ə in mbeti koo ta ləm, ə ra bann ə in gei kadi m'təl m'el'se bay wa? In ndigi kadi təli njendo'gi li'ə tɔ wa?»

²⁸ Loki el Parisi'gi ta be ə, ingi taji'ə ə eli'ə eyina: «In ə in njendo li'ə, nan j'in, j'in njendo'gi lə Moji.

²⁹ Ji gər kadi Luwə elta ki Moji, nan de lə'i kin, ji gər lo ki te'ti el.»

³⁰ Ə dingəm kakin el Parisi'gi ene: «In nya ki əti bol ngayn kadi de ki rɔta'ti, ingi gəri lo ki te'ti el tɔ, ə de'ə kakin taa adi kum'm oo lo.

³¹ Ji gər maji kadi de'gi ki njeramajel, re elita ki Luwə ə, Luwə oo dɔ ta lə'de el, nan de ki nje bol Luwə, ki nje təl rɔ'ne go ndu'ə'ti, Luwə oo dɔ ta li'ə.

³² Ki mayinu inbe kin, ndɔ kare kadi j'oo nan de madi ə adi kum'de ki tɔ lo koj'o'ti nu oo lo be kin, m'oo el bay.

³³ Kin ə re dingəm kin in rɔ Luwə'ti el ə, nya madi kare ki asi kadi ra goto.»

³⁴ Lo kin'ti, eli'ə eyina: «In de ki ra me majel'ti lo koj'o'ti nu kam ə, ge kadi in ə ndo'je nya!» Ningə tuwəi'ə adi te taga.

³⁵ Jeju oo kadi tuwəi'ə, ə loki ingə, dəj'ə ene: «In un me'i adi Ngonn de wa?»

³⁶ Ə el Jeju ene: «Burəbe, Ngonn de ə in nan wa el'm adi to m'un me'm m'ad'a wa?»

³⁷ Ningə Jeju el'ə ene: «In oo'ə ki kum'i, in darɔ'a inbe ə isi elita kin.»

³⁸ Be ə, dingəm kakin el Jeju ene: «Burəbe, m'un me'm m'ad'i.» Ningə ɔsi məkəsi'ne nanga non'a'ti.

³⁹ Jeju el'ə ene: «M're dɔnangi'ti ne tado gangi ta, m're kadi de'gi ki kum'de tɔ, oyi lo, ə kadi nje ki kum'de oo lo, təli njekumtɔ'gi tɔ.»

⁴⁰ Loki Parisi'gi madi ki rai ki Jeju non, oyi dɔ ta ki Jeju el kin ningə, dəji'ə eyina: «J'in kaa j'in njekumtɔ'gi tɔ wa?»

⁴¹ Ə Jeju ilə'de'ti ene: «Kin ə re in njekumtɔ'gi toki rɔta'ti ə, re majel lə'se a goto, nan toki j'isi'n, ə oyi rɔ'se kadi kum'se oo lo kin ə, majel lə'se to tor'ne'ti ba.»

10

Kujita ki dɔ be nje bati'gi

¹ Jeju el ene: «Toki rɔta'ti adi m'el'se. Kin ə re de madi ur go bati'gi'ti ki takəy el, nan in bal ki dɔ bɔr ki row ki rangi ə, de'ə kin in njebogi, in baw kaya.

² Nan de ki ur kəy go bati'gi'ti ki takəy, in ə njekul bati'gi.

³ Nje ngəm takəy bati'gi te takəy ad'a, ə bati'gi oyi dɔ ndu'ə. Ningə ɓar bati'gi lə'ne kare kare ki tɔ'de, te se'de taga.

⁴ Loki te ki bati'gi lə'ne pəti taga ningə, ɔti njiyə non'de'ti, ə bati'gi uni go'ə, tado gəri ndu'ə.

⁵ Bati'gi a uni go de ki rangi el. Re oyi de ki rangi ə, a anyinan sanyi kə kad'a'ti, tado gəri ndu de'gi ki rangi el.»

⁶ Jeju el'de kujita kin, nan gəri nya ki el'de ta do'ti kin el.

⁷ Ə Jeju təl el'de bay ene: «Toki rəta'ti, adi m'el'se, m'in takəy bati'gi.

⁸ De'gi pəti ki rei rə'm'ti, in njebogi'gi, ki baw kaya'gi, adi bati'gi oyi ta lə'de el*.

⁹ M'in takəy, re de ur kəy ki row ki rə'm'ti ə, de'ə a ingə kaji. A ur kəy num, a te num, taa a ingə nyakusə'ne num tə.

¹⁰ Njebogi re ə, re tado bogi, re tado təl nya, ə re tado tuji nya tə par. Nan m'in, m're kadi de'gi ingəi kaji. Ningə kadi in kaji ki to mbar mbar.

¹¹ «M'in nje njekul bati'gi ki maji. De ki njekul bati'gi ki maji, adi rə'ne tado bati'gi lə'ne.

¹² Nan de ki in njekul bati'gi tado kingə nar par um in be'de el, loki oo jagum isi re ki do bati'gi'ti, inyə bati'gi ə anyi, adi jagum re uwə'de ge, sanan'de ge.

¹³ Njekul bati'gi tado kingə'n nar kin anyi, tado nya li'ə in nar par ə isi sangi, adi oo lo kadi ində rə'ne kon'ti tado lə bati'gi el.

¹⁴ M'in, m'in njekul bati'gi ki maji. M'gər bati'gi lə'm, ə bati'gi lə'm gəri m'in tə.

¹⁵ Gəri m'in toki Bai gəri'm ə m'in m'gər'n Bai kin be tə. Be ə, m'adi rə'm tado bati'gi lə'm.

¹⁶ M'aw ki bati'gi ki rangi non bay ki in me kəy'ti ne el. Ingi kaa, maji kadi m're se'de me

---

* **10:8 10.8** Jeremi 23.1-2; Ejəkel 34.2-3

kəy'ti. A oyi ndu'm ə, a təli nyakul'gi ki kareba ginn nje ngəm bati'gi'ti ki kareba.

¹⁷ Bai ndigi'm, tado m'adi rə'm kə kadi to m'təl m'ingə kingə ki rangi.

¹⁸ De ki a ində tōgi də'm'ti kadi m'ilə rə'm kə goto. In m'inbe ə m'adi ki me ndigi lə'm. M'aw ki tōgi kadi m'adi'n num, kadi m'taa'n num. In kin ə in ndu ki m'ingə ki rə Bai'ti.»

¹⁹ Ta lə Jeju kin təl re ki gangi nan ki rangi dann Juwipi'gi'ti bay.

²⁰ Ngayn'gi dann'de'ti eli eyina: «Ndil ki majel isi me'ə'ti, də'a ra dana el, ə ra bann ə isi oyi ta li'ə wa?»

²¹ Ə nje ki nungi eli eyina: «De ki ndil ki majel isi me'ə'ti elta be el. De ki ndil ki majel isi me'ə'ti asi kadi a te kum njekumtə'gi el.»

Juwipi'gi mbeti koo mbi'de'ti toki Jeju in Ngonn Luwə

²² Dəkagilo'ə'ti kin, Juwipi'gi isi rai nanyi tər ndu də Kəy'ti lə Luwə Jerujalem'ti. In də kagilo kul'ti.

²³ Jeju ulə lo aw ge təl ge ginn tabiti'ti lə *Salomon, nati Kəy'ti lə Luwə.

²⁴ Juwipi'gi iləi nan gugi gidə, ningə eli'ə eyina: «Kadi bann'ti ə a el'je ta ki kadi me'je osi nanga wa? Kin ə re in Kirisiti De ki Luwə mbət'ə ə, el'je wangi adi j'oo.»

²⁵ Jeju el'de ene: «Ta kin m'el'se kete nga, nan uni me'se adi ta lə'm el. Nya'gi ki m'nji m'ra'de me tə Bai'ti kin manyinaji də'm'ti.

²⁶ Nan ingi, mbəti kunme'se kadi m'in. Mbəti tado in dann bati'gi'ti lə'm el.

27 Bati'gi læ'm oyi ndu'm, m'gær'de, ningə ingi uni go'm tɔ.

28 M'adi'de kaji ki to biti ki non'ti, um nanyi kɔ el. Taa de ki kadi ində tɔgi'ne taa'n'de ji'm'ti kaa goto tɔ.

29 Bai ki nje kadi'm'de aw ki tɔgi dɔ de'gi'ti pəti, adi de madi ki asi kadi ində tɔgi taa'n'de ji Bai'ti goto.

30 J'in ki Bai j'in kare.»

31 Lo kin'ti, Juwipi'gi tɔli tiləi'ə ki mbal bay kadi n'toli'ə.

32 Ə Jeju el'de ene: «M'ra nya'gi ki maji maji ngayn takum'se'ti ki tɔgi ki in rɔ Bai'ti, nga in ki ra ə in gəi kadi tiləi m'in ki mbal tɔli m'in tado'a wa?»

33 Ə Juwipi'gi eli'ə eyina: «In tado nya maji ki ra ə ji ge kadi ji tiləi ki mbal ji tɔli el, nan in tado kelta ki mal. Tado in ki in de kare par ə el ene n'in Luwə†.»

34 Jeju el'de ene: «Ndangi me ndukun'ti læ'se inbe'gi eyina: “M'in Burəbe m'el'se m'ene in luwə'gi”.

35 De'gi ki Luwə el'de ta læ'ne ə Luwə bar'de luwə'gi kin. Ningə gəri maji kadi de ra tɔgi buji ta læ Luwə el.

36 M'in, Bai Luwə ində'm ta dangi, ulə'm donangi'ti, ə m'el'n m'ene m'in Ngonn læ Luwə, ningə ingi eli eyina ke m'in nan ə m'el m'ene m'in Ngonn læ Luwə wa ə, m'in nje kelta ki mal dɔ tɔ Luwə'ti, kin in tado ri wa?

37 Kin ə re m'ra kulə læ Bai el ningə to uni me'se adi m'in el!

† 10:33 10:33 Lebitiki 24.16

³⁸ A kin ə re m'nji m'ra kulə lə Bai ningə, re uni me'se adi m'in el kaa, uni me'se adi kulə'gi ki m'ra'de kakin nden taa. Uni me'se kadi gəri ə oyi toki Bai isi me'm'ti, ə m'in m'nji me Bai'ti tɔ.»

³⁹ Lo kin'ti, sangi row nja kare bay kadi n'uwəi Jeju, nan te mbunə'de'ti aw.

⁴⁰ Jeju təl aw gidi ba Jurden'ti, lo'ti ki kete Jan ra de'gi batəm'ti. Jeju aw isi low'ə'ti kin non.

⁴¹ De'gi ngayn rei rɔ'a'ti, ningə elinan eyina: «Jan ra nya madi kare ki əti bol el, nan nya'gi pəti ki el ɔji'n dɔ dingəm kin in nya'gi ki rɔta'ti.»

⁴² Lo kin'ti non be de'gi ngayn uni me'de adi Jeju.

11

Kində Lajar lo koy'ti

¹ Dingəm kare ki njemonyi in non, tɔ'a nan Lajar. Isi me be'ti ki Betani ki in ngonnbə lə Mari in ki ngonkon'ne Marti.

² In darɔ Mari inbə kin ə a ur hu ki əti maji nja Burəbe'ti num, bɔr nja'a ki bisi dɔ'ne num. Nga ningə in ngonkon'a Lajar tɔ ə rɔ'a to'ə.

³ Konnann'a'gi ki joo kin uləi de madi ad'a aw el Jeju ene: «Burəbe, njendigi lə'i basa mad'i in monyi.»

⁴ Loki Jeju oo ta kin ningə el ene: «Monyi lə Lajar kin a tɔl'ɔ el, nan in monyi ki re kadi tɔji tɔgi Luwə, taa kadi de'gi uləi tɔji dɔ'm'ti m'in Ngonn lə Luwə tɔ.»

⁵ Jeju ndigi Marti in ki ngonkon'a ki dene Mari, taa ndigi Lajar tɔ.

⁶ Jeju oo maji kadi Lajar in monyi, be kaa isi lo'ti ki si'ti kin ba ndo joo bay.

⁷ Go'ti, el njendo'gi la'ne ene: «Adi ji teli j'awi Jude'ti gogi.»

⁸ Ə Njendo'gi li'ə eli'ə eyina: «Njendo de'gi, ndo ngayn el ne bay ə Juwipi'gi sangi kadi n'tilai'nu ki mbal n'toli'nu kakin ə, ge kadi təl aw Jude'ti bay wa?»

⁹ Jeju ilə'de'ti ene: «Ngann kadi in dōgi gidə in joo me ndo'ti ki kare el wa? Ningə kin ə re de njiyə kada ə a osi el, tado oo lo maji.

¹⁰ A re njiyə kondə ə a osi, tado oo lo maji el.»

¹¹ Go ta'ti kin, Jeju ilə ta ki rangi do'ti ene: «Madi'je Lajar to bi, ningə m'a m'aw kadi m'ndəl'ə.»

¹² Ə njendo'gi eli'ə eyina: «Burəbe, re in bi ə to ə a ndəl bay.»

¹³ Jeju elta lə koy Lajar, nan njendo'gi oyi toki in ta lə bi ki kare.

¹⁴ Ə Jeju el'de ar njay ene: «Lajar oy.

¹⁵ Nga ningə ki oji do'se, ro'm nəl'm ngayn kadi m'goto low'ə'ti, kadi to ingi uni me'se adi'm'in. Ningə ki ne kin, adi j'awi do'a'ti.»

¹⁶ Ə Tomasi ki isi bari'ə «Ndungə» el ndəgi njendo'gi ene: «J'in kaa adi j'awi si'ə to j'oyi si'ə.»

Jeju in nje kadi de'gi teli sii ki do'de taa

¹⁷ Loki Jeju re te Betani'ti, oo kadi duwi Lajar ra ndo so nga.

¹⁸ Betani in ndəkba ki Jerujalem, asi kulə metər mutə be par,

¹⁹ adi Juwipi'gi ngayn rei rō Marti'ti in ki Mari kadi solī me'de oji'n dō koy lə ngonkon'de.

²⁰ Loki Marti oo kadi Jeju a re non, in aw tilə kum'ə, ningə Mari taa isi yan'ne nanga me kəy'ti.

²¹ Marti ki aw tilə kum Jeju, el Jeju ene: «Burəbe, kin ə re in se'je ne ə re ngonkon'm a oy el.

²² Nan ki ne inbe kin kaa m'gər kadi nya'gi pəti ki dəji Luwə ə a adi.»

²³ Ə Jeju el'ə ene: «Ngonkon'i a ində lo koy'ti.»

²⁴ Ningə Marti il'ə'ti ene: «In ki rōta'ti, m'gər kadi ndō ki njekoy'gi a indəi taa lo koy'ti dōboy ndō'ti ə, Lajar a ində taa lo koy'ti tō*.»

²⁵ Lo kin'ti, Jeju el'ə ene: «M'in nje kadi de'gi indəi taa lo koy'ti, ki nje kadi de'gi sii ki dō'de taa. De ki un me'ne, re oy mindi kaa, a təl isi ki dō'ne taa.

²⁶ Nga ningə, de ki isi ki dō'ne taa, ə un me'ne ə, de'ə kin a oy el ratata. M'dəj'i ke un me'i dō ta'ti kin wa?»

²⁷ Ningə Marti il'ə'ti ene: «Oyo, Burəbe, m'un me'm m'ad'i toki in ə in Kirisiti, De ki Luwə mbət'ə, in ə in Ngonn lə Luwə, in ə in de ki maji kadi a re dōnangi'ti.»

Jeju non tadō koy lə Lajar

²⁸ Go ta'ti ki Marti el kin ə, oti aw ɓar ngonkon'ne ki dene Mari, el'ə ta nanga yōgiri be ene: «Njendo de'gi ra non, ə isi dəj'i kadi aw.»

---

* **11:24 11.24** Daniyel 12.2

29 Loki Mari oo ta kin taa par ə ində taa kalangi aw ki rə Jeju'ti.

30 Jeju ur me be'ti el bay, in lo'ti inbe ki Marti aw ingə'ti kete kakin bay.

31 Juwipi'gi ki sii me kəy'ti ki Mari, isi sɔli me'ə, loki oyi'ə ində taa kalangi, te taga, oyi ene isi aw ki dɔbadi'ti kadi non wa, adi indəi taa awi go'ə'ti.

32 Loki Mari aw te lo'ti ki Jeju ra'ti, ə oo Jeju ə, osi nanga nja'a'ti, ningə el'ə ene: «Burəbe, kin ə re in se'je ne ə re ngonnkon'm a oy el.»

33 Loki Jeju oo kadi Mari isi non, taa Juwipi'gi ki in go'ə'ti kaa isi nonyi tɔ ningə, me'ə ur mad'a, taa ndil'ə isi nanga el tɔ.

34 Ə dəji'de ene: «Iləi'ə ra be wa?» Ningə eli'ə eyina: «Burəbe, re ə oo.»

35 Lo kin'ti, Jeju non.

36 Ə Juwipi'gi eli eyina: «Oyi tɔji ki tɔji ndigi ki ndig'ə kin.»

37 Nan nje ki nungi eli eyina: «Te kum njekumtɔ, nga ra bann ə asi kadi ɔgi Lajar koy el tɔ wa?»

Jeju adi Lajar ində lo koy'ti

38 Lo kin'ti, me Jeju təl ur mad'a kur ki rangi bay, adi ɔti aw ki dɔbadi'ti. Ningə in bolo mbal ə indəi mbal mad'a uti ta'a.

39 Jeju el'de ene: «Ori mbal kin kɔ», nan Marti ki konnann nje goto el Jeju ene: «Burəbe, ra ndɔ sɔ nga, adi a ɔti.»

40 Ə Jeju el'ə ene: «M'el'i m'ene ri wa? M'el'i m'ene re un me'i ə a oo tɔji lə Luwə.»

41 Lo kin'ti, ɔri mbal kɔ, ə Jeju un kum'ne ki taa ningə el ene: «Bai, m'ra'i oyo toki oo dɔ ndu'm.

42 M'gər kadi ta'gi ki m'nji m'el'i kin oo do ndu'm dɔɔ, nan m'elta kin be tado bulə de'gi ki gugi gidi'm kin, kadi uni me'de adi m'in toki in in ə ulə'm.»

43 Go ta'ti kin ə, Jeju un ndu'ne ki taa elta ki togi'ne ene: «Lajar, te taga!»

44 Ningə nje goto Lajar ində lo te taga. Ji'ə'gi ki nja'a'gi in ki ra'gi ki ta ku, taa takum'ə in ki dolo ki ku tɔ. Ə Jeju el'de ene: «Tuti'ə, ə inyəi'ə adi aw.»

*De'gi doi tanan'ti kadi n'toli Jeju
(Mat 26.1-5; Mrk 14.1-2; Luk 22.1-2)*

45 Juwipi'gi ngayn ki rai rɔ Mari'ti, ə oyi nya ki Jeju ra, uni me'de adi Jeju.

46 Nan nje ki nan'gi awi ingəi Parisi'gi, eli'de nya ki Jeju ra.

47 Lo kin'ti, kibo'gi lə njekujənyamosi kadikare'gi ki Parisi'gi, ɔsi do nje gangi ta'gi lə Juwipi'gi nan'ti, ningə dəji nan eyina: «In ri dana ə kadi ji rai wa? Dingəm kin ra nyakoji'gi ngayn!»

48 Kin ə re j'inyəi'ə adi ra nya'gi lə'ne kin ki non'ne'ti ə, de'gi pəti a uni me'de adi'ə, ningə de'gi ki Rɔm'ti a rei kadi tuji Kəy lə Luwə, taa a tuji ginn be lə'je tɔ!»

49 Ə Kayipi ki in ki kare dann nje kundo Juwipi'gi'ti, ki bal'a'ti non in kibo lə njekujənyamosi kadikare'gi, un ta el'de ene: «In gəri nya kare me nya'ti ki isi ra nya kin el!»

50 In mərita maji oyi! In soti ngayn tado lə'se kadi ba kal de kare oy tado lə ginn de'gi banyi banyi, ə ginn be ki ta'a ba ingə tuji el.»

⁵¹ Nga ningə in ta ki Kayipi inbe ə el ki do'ne el, nan toki bal'a'ti non in kibo lə njekujənyamosi kadikare'gi, Luwə ində taa ta'a'ti adi iləmbər'ə kete toki maji kadi Jeju a oy tado lə ginn be lə Juwipi'gi.

⁵² Ningə a oy tado lə ginn be lə Juwipi'gi par el, nan a oy kadi kaw'n ngann'gi lə Luwə ki sananyinan ki lo'gi dangi dangi kin kadi təli ginn de'gi ki kareba.

⁵³ In do ndo'a'ti non kin, njekundo Juwipi'gi uni ndu'de kadi n'toli Jeju.

⁵⁴ In be ə, Jeju ində ngangı njiyə taga takum Juwipi'gi'ti. Or ro'ne aw ndəkba kadi diləlo'ti, me ngonn be'ti ki bari'ə Epirayim. Aw si'ti non ki njendo'gi lə'ne.

⁵⁵ Dəkagilo ra nanyi lə Juwipi'gi ki bari'ə Paki in ndəkba, adi de'gi ngayn awi Jerujalem'ti kete non'ti kadi to rai nya'gi kigo kuji'ə'ti lə'de in Juwipi'gi kadi ari ro'de non Luwə'ti.

⁵⁶ De'gi kakin in ginn Kəy'ti lə Luwə, ningə isi sangi Jeju, ə dəji nan ta dann'de'ti eyina: «Mərta lə'se in ri wa? Kadi a re lo ra nanyi'ti el wa?»

⁵⁷ Nya kare ə, kibo'gi lə njekujənyamosi kadikare'gi ki Parisi'gi uni ndu kadi re de madi oo lo ki Jeju in'ti ə, kadi el'de adi n'awi n'uwəi'ə.

12

*Mari buki hu ki əti maji nja Jeju'ti
(Mat 26.6-13; Mrk 14.3-9; Luk 7.36-50)*

¹ Ndo mehen kete non ra nanyi Paki'ti, Jeju aw Betani'ti ki Lajar si'ti. Lajar ki ndəki ad'a ində taa lo koy'ti.

² Lo kin'ti non, rai nyakuso ki to Jeju. Marti ə in nje kadi'de nyakuso, ningə Lajar in ki kare dann nje kisi ta nyakuso ki Jeju.

³ Mari un hu ki rai ki mann kagi ki bari'ə «nar», a rosi ngonn ku be, ur nja Jeju'ti, ningə go'ti, bər nja'a ki bisi do'ne. In hu «nar» do'ə'a ki gat'a in ngayn. Banyi'a taa me køy.

⁴ Lo kin'ti, Judasi Isikariyoti ki in ki kare dann njendo'gi'ti lə Jeju, in ki a un do Jeju, el ene:

⁵ «Tado ri ə in ki law hu kin ndogi, taa'n nar ki lo kulə'ti ki ndo bu mutə be kaa in ki ra'n ki njendoo'gi el wa?»

⁶ Judasi elta kin be tado to ə ta lə njendoo'gi to ro'a el, nan tado in njebogi. In ə bəl nar in ji'ə'ti, adi isi bogi nar ki isi buki me'ti nden nden.

⁷ Nan Jeju el ene: «Inyəi Mari keke! Nga ra nya kin be nginə'n ndoki kadi m'a m'aw'n badi'ti.

⁸ Njendoo'gi a in sese ki ndo'gi, ndo'gi, nan m'in m'a m'in sese ki ndo'gi, ndo'gi el.»

De'gi doi tanan'ti kadi n'toli Lajar to

⁹ Bulə de'gi ki Juwipi'gi ngayn oyi kadi Jeju in Betani'ti, adi rei. Ningə rei tado lə Jeju par el, nan rei tado koo Lajar to ki Jeju ad'a ində taa lo koy'ti kakin to.

¹⁰ In be ə, kibo'gi lə njekujənyamosi kadikare'gi uni ndu'de kadi n'toli Lajar to,

¹¹ tado in ta li'ə ə ra adi Juwipi'gi ngayn inyəi'de ə uni me'de adi Jeju.

*Jeju ur me be'ti ki Jerujalem ki kosikurə
(Mat 21.1-11; Mrk 11.1-11; Luk 19.28-40)*

¹² Lo ti go'ti, bulə de'gi ki ngayn ki rei lo ra nanyi'ti Jerujalem, oyi kadi Jeju isi re me bebo'ti kin,

¹³ ə oyi baji tann'gi, ə tei taga gidi bebo'ti, awi tiləi kum'ə. Ningə lo kin'ti, uni ndu'de ki taa eli eyina: «Ojana! Njangi dɔ in ki dɔ Luwə'ti! Ningə kadi Luwə njangi dɔ de ki re me tɔ Burəbe'ti, kadi Luwə njangi dɔ ngar lə Isirayel'gi!»

¹⁴ Jeju ingə ngonn koro, ningə ala isi dɔ'a'ti toki ndangi me makitu'ti lə Luwə eyina:

¹⁵ «In bol el, bebo *Siyon!

gon lo oo, ngar lə'i isi re,

isi dɔ ngonn koro'ti* .»

¹⁶ Dɔkete ba, njendo'gi li'ə gəri me nya'gi ki isi rai nya kin el, nan loki de'gi isi uləi toji dɔ Jeju'ti nga a kadi me'de olo dɔ'ti toki makitu lə Luwə elta li'ə kadi nya kin a ra nya dɔ'a'ti be. Ningə in nya'a kaa ə ra nya dɔ'a'ti kin.

¹⁷ De'gi ngayn ki ndɔki in si'ə nan'ti loki ndəl Lajar ad'a te dɔbadi'ti, dann njekoy'gi'ti, manyinaji li'ə.

¹⁸ Ningə in naji ki man lə'de kin ə ra adi bulə de'gi awi tiləi kum'ə, tado oyi kadi ra nyakɔji ki əti bol ngayn kin.

¹⁹ Lo kin'ti, Parisi'gi elinan dann'de'ti eyina: «Oyi toki taga takum'se'ti ne kadi asi ra nya madi el; de'gi pəti buki nan ki go'ə'ti!»

Gireki'gi sangi kadi n'oyi Jeju

---

* 12:15 12.15 Jaka 9.9

²⁰ Gireki'gi madi in dann de'gi'ti ki rei Jeru-jalem lo ra nanyi'ti kadi osi mækəsi'de nanga non Luwə'ti.

²¹ Gireki'gi kakin rei ndəkba rɔ Pilipi'ti ki in de ki ngonn be'ti ki Betisayda ki Galile'ti, dəji'ə eyina: «Ji ndigi kadi j'oo Jeju.»

²² Ə Pilipi aw el Andire, nga a indəi rɔ'de nan'ti joo pəti ai eli Jeju.

²³ Jeju ilə'de'ti ene: «Ki ne kin ə, ndo asi kadi Luwə toji tɔgi'm m'in Ngonn de ki taga nga.

²⁴ Ningə rɔta, rɔta, adi m'el'se, kandi koo ki kare ki osi nanga kin re oy el ə, a to ki kar'ne ba par, a re oy tɔ ə, a te ki kandi ko'gi ki rangi ngəyn.

²⁵ De ki ndigi koo maji rɔ'ne, a il'ə kɔ, nan de ki inyə ta koo maji rɔ'ne dɔnangi'ti ne, a ngəm rɔ'ne tado kaji ki biti ki non'ti.

²⁶ Kin ə re de madi ge ra kuləbər lə'm ə, maji kadi un go'm, nga ningə njekuləbər lə'm kin a in sə'm lo'ti ki m'a m'in'ti. De ki nje ra kuləbər lə'm, Bai Luwə a ɔsigonn'o.»

Jeju elta ki dɔ koy'ne'ti

²⁷ Jeju el ene: «Ki ne kin, ndil'm isi nanga el, eke ta ri ə kadi m'el wa? Kadi m'el m'ene: “Bai, aji'm ta dɔ kadi'ti ki ngan ki a re dɔ'm'ti kin wa?” Nga in tado dɔ kadi inbe kin ə m're'n biti m'te'n ne kin.

²⁸ Bai, toji adi de'gi gəri tɔbar lə'i.» Ningə ndu de ɓar in ki dɔran'ti ene: «M'adi de'gi gəri tɔbar lə'm nga, nan m'a m'adi de gəri ɓay.»

²⁹ Bulə de'gi ki rai low'ə'ti non ə oyi ndu ta kin ki mbi'de eli eyina: «In ndi ə ndangi nya.» Ningə nje ki nungi eli eyina: «Malayka kare ə el'ə ta.»

³⁰ Ə Jeju el'de ene: «Ndu ta ki oyi kin te tado lə'm m'in el, nan te tado lə'se ingi.

³¹ Ki ne kin, in dəkagilo ki kadi Luwə a gangi'n ta dō de'gi'ti ki dōnangi'ti ne nga, in dəkagilo ki kadi Luwə a uwə'n ngar ki isi ində tōgi'ne dō de'gi'ti ki dōnangi'ti ne, il'ə gidi lo'ti kō nga.

³² Nga ningə m'in, ndō ki de'gi a uni m'in taa ngərəngi ki dōnangi'ti kin ə, m'a m'ndər de'gi pəti ki rō'm'ti.»

³³ Me ta'gi'ti kin, Jeju tōji kadi gəri ke gorow ki bann ə a oy wa?

³⁴ Ə bulə de'gi eli'ə eyina: «J'ingəi me makitu ndukun'gi'ti lə'je toki Kirisiti ki in de ki Luwə mbət'ə, a isi biti ki non'ti um a oy el†, nga ra bann be ə in el ene: “Maji kadi a bəri Ngonn de taa dō kagidəsi'ti wa?” Ə Ngonn de'ə inbe kin in nan dana wa?»

³⁵ Ningə Jeju el'de ene: «Kunji in dann'se'ti ne dəkagilo nden bay. Ningə kadi njiyəi ki non'se'ti loki kunji isi unji dō'se'ti kin, kadi to lo ki diw ingə'se dō row'ti el. Tado de ki njiyə me lo ki diw'ti, gər loki isi awi'ti el.

³⁶ Dəkagilo ki kunji in sese kin ə, uni me'se adi kunji, kadi to təli de'gi ki me kunji'ti.» Loki Jeju el'de ta be ningə, ətə aw iyə rō'ne sanyi takum de'ti.

Juwipi'gi mbeti kunme'de kadi Jeju

³⁷ Jeju ra nyakōji'gi ki əti bōl bōl takum Juwipi'gi'ti kaa, uni me'de adi'ə el.

³⁸ In kin tolta ta ki njekeltakita Luwə'ti Ejay el ene:

---

† 12:34 12.34 Pa'gi 110; Ejay 9.6; Daniyel 7.14

«Burəbe, nan un me'ne do ta'gi'ti ki osi mbi'de'ti
kin wa?

In nan'gi ə Burəbe toji'de togi'ne wa‡?»

³⁹ Ningə daro Ejay inbe təl ra non or ginn nya ki
asi kadi uni me'de el ene:

⁴⁰ «Luwə to kum'de,

Kadi to oyi lo el,

Adi me'de ngan ngororo,

Kadi to gəri nya madi kare el,

Kadi to təli kum'de ro Luwə'ti el,

Nan to Luwə aji'deŞ.»

⁴¹ Ejay elta kin be tado kunji Jeju ki oo kete nu
ə el'n ta do'a'ti.

⁴² Nya kare, dann njekundo Juwipi'gi'ti inbe
kin, ngayn'gi uni me'de adi Jeju, nan mbeti keli
ki taga tado lə Parisi'gi ki kadi a tuwəi'de ko ginn
kəykawnan'ti lə Juwipi'gi*.

⁴³ Oyi maji ngayn kadi de'gi yo ə piti'de utə
kadi Luwə ta'a piti'de.

Ta ki ta Jeju'ti ə a gangi'n ta

⁴⁴ Jeju un ndu'ne ki taa ene: «De ki un me'ne
ə, in m'in ə un me'ne adi'm el, nan in njekulə'm
ə un me'ne ad'a,

⁴⁵ ningə de ki oo'm ə, oo njekulə'm to.

⁴⁶ M'in, m'in kunji, ə m're donangi'ti ne kadi
de ki un me'ne adi'm ə, de'ə njiyə me lo ki diw'ti
el.

⁴⁷ Kin ə re ta lə'm osi mbi de'ti, ə de'ə ra'n kulə
el ə, in m'in ə m'gangi ta do'a'ti el, tado m're
donangi'ti ne kadi m'aji de'gi um kadi m'gangi
ta do de'ti el.

‡ 12:38 12.38 Ejay 53.1 § 12:40 12.40 Eja 6.9-10 * 12:42 12.42
9.22

⁴⁸ De ki mbəti'm num, taa ta lə'm el num ə, aw ki njegangita do'ne'ti nga. Ningə in nya'gi ki m'ndo de'gi inbe kin ə, a gangi ta do'a'ti doboy ndo'ti.

⁴⁹ Toki rota'ti, m'elta ki do ro'm el, nan in Bai ki njekulə'm ə adi'm ndu'gi ki kadi m'el num, m'ndo num.

⁵⁰ Nga ningə, m'gər kadi mbərkikində ki Luwə adi kin ə, in nje re ki kaji ki biti ki non'ti. Ta'gi ki m'el, m'el'de toki Bai el'm.»

13

Jeju togi nja njendo'gi lə'ne

¹ Kete non ra nanyi Paki'ti, Jeju gər kadi ndo re nga kadi to inyə donangi ə aw ro Baw'ne'ti. Jeju ki ndigi nje yan'ne'gi ki donangi'ti mayinu, ndigi'de biti kadi tolta'a.

² Jeju in ki njendo'gi lə'ne ta nyakuso lo sol'ɔ. Ningə dokagilo'ə'ti kin, Su ində merta kulə Jeju ji njeban'gi'ti me Judasi'ti ki ngonn lə Simon Isikariyoti nga.

³ Jeju inbe ki do'ne gər kadi Baw'ne Luwə ulə nya'gi pəti ji'ne'ti, ningə gər toki n'in ro'a'ti ə n're, adi n'ra n'təl n'aw ro'a'ti gogi.

⁴ Jeju ində taa ta nya kuso'ti, ɔr ku lə'ne ki ulə do mad'a'ti, ə un ta ku doo'n bədi'ne.

⁵ Go'ti, mbəl mann me nya'ti, ə ilə ro'ne togi nja njendo'gi lə'ne, ə bər nja'de ki ta ku ki kete doo'n bədi'ne kakin.

⁶ Loki Jeju re te do Simon Piyər'ti ə, Simon Piyər el'ə ene: «Burəbe, in ə kadi togi nja'm wa?»

⁷ Ə Jeju el'ə ene: «Nya ki m'nji m'ra kin, tanan'ti ne in gər el, nan a gər me'ə bay.»

⁸ Be kaa Piyər el Jeju ene: «Jagi, in a togi nja'm el.» Ə Jeju el'ə ene: «Kin ə re m'togi njay el ə, nya madi ki ore'je nan'ti sə'i goto.»

⁹ Ningə Piyər el ene: «Burəbe, re in be ə, togi nja'm par el, nan kadi togi ji'm'gi ki do'm'gi to.»

¹⁰ Ə Jeju el'ə ene: «De ki ndogi mann, aw ndoo togi nja'ne par, um ro'a'gi pəti el, tado ndəgi ro'a'gi ar njay. Nga ningə ingi, ro'se ar njay, nan in de'gi pəti ə ro'de ar, el bay to.»

¹¹ Lo kin'ti, Jeju gər de ki njekulə'ne ji njeban'gi'ti, ə el'n ene: «In ingi pəti ə ro'se ar njay el.»

¹² Loki Jeju togi nja'de ginn'ə gangi ningə, un ku lə'ne ulə ro'ne'ti, ə təl aw isi ta nyakuso'ti gogi, ə el'de ene: «In gəri me nya ki m'ra sese kin wa?»

¹³ Sii bari m'in Njendo de'gi, Burəbe ge, ningə in gorow'ə'ti, tado in m'inbe.

¹⁴ Nga ningə re m'in ki m'in Njendo de'gi, m'in Burəbe ge'ə m'togi nja'se ningə, ingi kaa maji kadi togi nja nan ki yo ge ki ne ge to.

¹⁵ In nya ə m'oji'se, kadi ingi kaa ndaji, rai toki m'ra sese kin be to.

¹⁶ Toki ro'ta'ti, adi m'el'se, bər utə be'ne el, taa ngonn njekawkulə utə njekulə el to.

¹⁷ Toki in gəri nga kin ə, rai kul'ə ə, ro'se a nəl'se ngayn.

¹⁸ In ingi pəti ə m'nji m'el'ta lə'se el; m'gər de'gi ki m'mbəti'de. Nga ningə, maji kadi ta ki makitu lə Luwə el kin ra nya. Makitu el ene: “De

ki isi sɔ sə'm nya, tur gaji'ne ɔsi'm*.”

¹⁹ M'el'se ta kin ngɔsine, kadi to ndɔki nya'a a ra nya ə, gəri toki m'in "M'in Nje kisi non."

²⁰ Toki rɔta'ti, adi m'el'se, de ki uwə de ki m'a m'ulə ki rɔ'ne'ti, in m'inbe ə uwə'm ki rɔ'ne'ti, ə de ki uwə'm ki rɔ'ne'ti, uwə njekulə'm ki rɔ'ne'ti tɔ.»

Jeju el toki Judasi a un dɔ'ne

(Mat 26.21-25; Mrk 14.18-21; Luk 22.21-23)

²¹ Go ta'gi'ti kin, ndil Jeju isi nanga el, adi ta te ta'a'ti ki taga ene: «Toki rɔta'ti, adi m'el'se, de kare dann'se'ti ne a ulə'm ji de'gi'ti.»

²² Lo kin'ti, njendo'gi li'ə gonyi kum nan, ningə dəji nan ke nan dana ə isi elta li'ə wa.

²³ Ki kare dann njendo'gi'ti, ki in de ki Jeju ndig'ə, isi kadi Jeju'ti ndəkba.

²⁴ Ə Simon Piyər ra nyakɔji el'n'ə kadi dəji Jeju ke isi elta lə nan dana inbe.

²⁵ Njendo kakin ɔy ki dɔ Jeju'ti see, ningə dəj'ə ene: «Burəbe, de'ə in nan wa?»

²⁶ Ə Jeju ilə'ti ene: «In de ki m'a m'ad'a mapa ki m'gangi, m'ulə me tanyi'ti kin.» Ningə Jeju gangi mapa ulə me tanyi'ti, adi Judasi ngonn lə Simon Isikariyoti.

²⁷ Loki Judasi taa mapa kakin taa par ə, *Satan ur me'ə'ti. Ə Jeju el'ə ene: «Nya ki to me'i'ti kadi ra kakin, ra kalangi!»

²⁸ Dann de'gi'ti ki si si'ə ta nyakusɔ'ti kin, de ki kadi gər ke tadɔ ri ə el'ə ta kin be wa goto.

²⁹ Toki Judasi in'n nje koti bɔl nar kakin, ngayn'gi oyi toki Jeju dəj'ə kadi aw ndogi nya ki

* 13:18 13.18 Pa 41.10

kadi n'rai nanyi Paki, eke kadi aw adi nya madi njendoo'gi wa be.

³⁰ Judasi taa mapa ki Jeju ad'a kakin taa par ə te taga. Dɔ kad'a'ti kin, lo ndul nga.

³¹ Loki Judasi te ə, Jeju el ene: «Ki ngɔsine kin, de'gi uləi tɔji dɔ'm'ti m'in Ngonn de, ningə m'in Ngonn de m'a m'adi de'gi uləi tɔji dɔ Luwə'ti tɔ.

³² Kin ə re m'a m'adi de'gi uləi tɔji dɔ Luwə'ti ə, Luwə inbe ki dɔ'ne a adi de'gi uləi tɔji dɔ'm'ti m'in Ngonn de tɔ. Nga ningə in nya ki a ra nya ngɔsine.

³³ Ngann'm'gi, m'in sese ne, nan'ti dɔkagilo ki nden be par. A sangi m'in, ningə toki m'el'n Juwipi'gi, m'el'se bone tɔ toki: “Lo ki m'a m'aw'ti, a asi kadi awi'ti el.”

³⁴ M'adi'se mbərkikində ki sigi ki in ta kadi in ndiginan dann'se'ti ki yo ge ki ne ge. Maji kadi in ndiginan dann'se'ti ki yo ge ki ne ge toki m'in m'ndigi'n'se kin be tɔ.

³⁵ Kin ə re in ndiginan dann'se'ti ki yo ge ki ne ge ə, de'gi pəti a gəri toki in njendo'gi lə'm.»

Jeju el toki Piyər a manji ta gər'ne

(Mat 26.33-35; Mrk 14.29-31; Luk 22.31-34)

³⁶ Simon Piyər dəji Jeju ene: «Burəbe, a aw ra wa?» Ə Jeju el'ə ene: «Lo ki m'a m'aw'ti, a asi kadi un go'm ki ngɔsine'ti kin el, nan a un go'm bay.»

³⁷ Ningə Piyər ilə Jeju'ti ene: «Burəbe, tado ri ə m'a m'asi kadi m'un go'i ki ngɔsine'ti kin el wa? M'nji dɔ nja'm'ti kadi m'adi rɔ'm kɔ tado lə'i!»

³⁸ Lo kin'ti, Jeju ilə Piyər'ti ene: «Adi in isi do nja'i'ti kadi adi ro'i ko tado lə'm inbe ta? Toki rōta'ti, adi m'el'i, kunə kunjə non el bay ə, a manji ta nja mutə ene in gəri'm el.»

14

Jeju in row ki kaw ki rō Luwə'ti

¹ Jeju el njendo'gi lə'ne ene: «Maji kadi me'se bol el, uni me'se adi Luwə, ə uni me'se adi'm'in to.»

² Me be'ti lə Bai, kəy'gi in ngayn non. Kin ə re in nya ki rōta'ti el ə, re m'a m'el'se, tado m'nji m'aw kadi m'ra go lo tado lə'se.

³ Loki m'aw, ə m'ra go lo ginn'ə gangi ningə, m'a m'təl to m're kadi m'oy'se, m'aw sese rōm'ti, kadi to lo ki m'in'ti, ingi kaa in'ti to.

⁴ In, gəri row ki kaw lo'ti ki m'nji m'aw'ti.»

⁵ Lo kin'ti, Tomasi el Jeju ene: «Burəbe, ji gər lo ki isi awi'ti el to, ə ra bann be ə j'a ji gər row ki kaw'ti wa?»

⁶ Ə Jeju el'ə ene: «M'in row, m'in rōta, m'in kisikidōtaa. Row ki rangi ki kadi de asi kaw'n rō Bai Luwə'ti goto.»

⁷ Re in gəri m'in ə, a in gəri Bai to. Nga ningə, toki ji ra'n ne inbe kin, in gəri'ə num, oyi'ə num to.»

⁸ Ningə Pilipi el Jeju ene: «Burəbe, toji'je Baw'je Luwə adi j'oo'ə par ə, inbe kin asi'je naki.»

⁹ Ə Jeju el'ə ene: «Pilipi, in mayinu ba ə m'in sese ne kin kaa in gəri'm'in el bay wa? De ki oo'm ə, oo Bai Luwə to. Nga ra bann be ə el ene: “Toji'je Baw'je Luwə adi j'oo'ə wa?”

10 Oo to ta ki rōta'ti el kadi m'in m'nji me Bai'ti, ə Bai isi me'm'ti wa? Ta'gi ki m'nji m'el'se kin, in m'inbe ki dō rō'm ə m'nji m'el el; in Bai ki isi me'm'ti ə isi ra kulə'gi lə'ne.

11 Uni me'se adi'm'in toki m'in m'nji me Bai'ti, ə Bai isi me'm'ti tō kin. A re uni me'se adi'm'in dō ta'gi'ti ki m'nji m'el el ə, kulə ra'gi lə Luwə ki oyi ki kum'se kin yo ə, uni me'se nden.

12 Toki rōta'ti, adi m'el'se, de ki un me'ne ə, in kaa a ra nya'gi ki m'nji m'ra'de kin tō. A ra nya'gi ki əti bol ngayn bay, tado m'in m'nji m'aw rō Bai'ti.

13 Nga ningə, nya'gi pəti ki dəji me tō'm'ti ə, m'a m'ra m'adi'se, kadi m'in Ngonn, m'ra m'adi de'gi uləi toji dō Bai Luwə'ti.

14 Kin ə re dəji nya madi me tō'm'ti ə, m'a m'ra m'adi'se.»

Jeju un ndu'ne kadi n'a n'ulə ki Ndil Luwə

15 Jeju ilə ta ki rangi dō'ti bay ene: «Kin ə re in ndigi m'in ə, a təli rō'se go mbərkikində'gi'ti lə'm ə uwəi njarara.

16 Ningə m'in, m'a m'dəji Bai Luwə kadi ulə ki Njera sese ki rangi, ki a isi sese biti ki non'ti.

17 In ə in Ndil ki njera nya ki rōta'ti, ki de'gi ki dōnangi'ti ne asi kadi taai'ə me de'ti el, tado oyi'ə el, taa gəri'ə el tō, nan ingi, in gəri'ə, tado isi kadi'se'ti ne, taa a isi me'se'ti tō.

18 M'a m'inyə'se ki kar'se to ngann hal'gi be el, nan m'a m'təl kadi m're rō'se'ti.

19 Nanyi ngayn el kadi de'gi ki dōnangi'ti ne a oyi m'in el ratata, nan ingi, a oyi m'in, tado m'nji ki dō'm taa, taa ingi kaa a sii ki dō'se taa tō.

20 Ndo'a'ti kin ə, a oyi kadi m'in me Bai'ti, ningə ingi, in me'm'ti, ə m'in, m'in me'se'ti to.

21 De ki njendigi'm, in de ki ngəm go mbərkikində'gi lə'm maji num, təl rə'ne go'ti num. Bai a ndigi de ki njendigi'm, ningə m'in kaa m'a m'ndig'ə to, taa m'a m'toj'ɔ rə'm ki taga kadi gəri'm to.»

22 Judi (ki Judasi Isikariyoti el) el Jeju ene: «Burəbe, ra bann be j'in par ə a toji'je rə'i ki taga kadi ji gəri, um a toji rə'i ki taga kadi ndəgi de'gi ki dənangi'ti ne kin gəri nu el wa?»

23 Jeju il'ə'ti ene: «De ki ndigi'm ə, a ngəm go ta'gi lə'm. Bai a ndig'ə, ningə j'in ki Bai Luwə joo pəti j'a ji re rə'a'ti, j'a j'ində be nan'ti si'ə.

24 De ki ndigi'm el, təl rə'ne go ta'gi'ti lə'm el. Ta'gi ki isi te ta'm'ti ə isi oyi kin, in ta'gi ki m'inbe m'el ki do'm el, nan in ta'gi ki in rə Bai'ti ki njekulə'm.

25 M'el'se ta'gi kin dəkagilo ki m'in sese nan'ti ne bay kin.

26 Njera sese, Ndil Luwə ki Bai a ulə'n adi'se me to'm'ti kin, a ndo'se nya'gi pəti, taa a olo me'se do nya'gi'ti pəti ki m'el'se to.

27 M'inyə lapiya m'adi'se, m'adi'se lapiya lə'm. Ningə m'in m'adi'se toki de'gi ki dənangi'ti ne adi'se el. Adi me'se osi nanga, in boli el.

28 Oyi te ta'm'ti m'el m'ene: “M'a m'aw, ə m'a m'təl m're rə'se'ti”. Ningə kin ə re in ndigi m'in ə, a rai rənel do kaw'ti ki m'nji m'aw rə Bai'ti, tado in, in kibo utə'm.

29 M'el'se ta kin ngəsine, kete taa kadi nya'gi rai nya, kadi to loki a rai nya ə, uni me'se adi'ə.

30 M'a m'ingə kagilo kadi m'el'se ta ki ne'ti kin

el nga, tado, ngar ki isi ində togi'ne do de'gi'ti ki donangi'ti ne, re. Ningə in aw ki togi madi do'm'ti el,

³¹ nan a ingə tarow kadi ra adi de'gi gəri toki m'ndigi Bai, ə m'ra nya'gi toki Bai dəji'm kadi m'ra. Indəi taa lo kin'ti adi j'awi.»

15

Jeju in kagi nju ki rɔta'ti

¹ Jeju el ene: «M'in, m'in kagi nju ki rɔta'ti, ningə Bai in nje ra kulə me ndoɔ nju'ti to.

² Baji nju ki in rɔ'm'ti, ə andi el ə, Bai a tugə kɔ, nan in ki andi maji ə, a tugə ngann baji'ə'gi ki majel kɔ kadi andi ki kete do mad'a'ti.

³ Ningə in nyando ki m'ndo'se, ra adi in de'gi ki ari njay nga.

⁴ Ə re uwəi rɔ'se rɔ'm'ti ngan ə, m'in m'a m'uwə'se rɔ'm'ti ngan to. Nga ningə, to ki kaa ki baji kagi a asi kadi andi ki kanji kagi el kakin ə, ingi kaa a asi kadi rai nya madi ki kanji kadi uwəi rɔ'se rɔ'm'ti, el to.

⁵ M'in kagi nju, ə in baji'm'gi to. De ki uwə rɔ'ne rɔ'm'ti ngan, ə m'in m'uwə rɔ'm'ti to ə, a ra nya'gi ki maji maji ngayn, tado a asi kadi rai nya madi ki maji ki dɔrɔ'se el.

⁶ De ki uwə rɔ'ne ngan rɔ'm'ti el, a iləi'ə kɔ gidi lo'ti to baji kagi be. Baji kagi'gi ki tuti, a kəri'de kadi buki'de por'o kadi onyi por kɔ.

⁷ Kin ə re uwəi rɔ'se rɔ'm'ti ngan, ə ta lə'm isi me'se to ə, dəji nya ki in ndigi ə a ingəi.

⁸ Nya ki a rai kadi de'gi uləi toji do Luwə'ti ki taga, in ta kadi rai kulə'gi ki maji, maji, ki

dɔnan'ti, dɔnan'ti num, kadi toji toki in njendo'gi lə'm ki rɔta'ti num to.

⁹ Toki Bai ndigi'm nga, m'in m'ndigi'se nga be to. Nga ningə, maji kadi rai dɔ nja'se'ti, me ndigi'ti ki m'ndigi'se.

¹⁰ Kin ə re tɔli rɔ'se go mbərkikində'gi'ti lə'm ə, a rai dɔ nja'se'ti, me ndigi'ti ki m'ndigi'se, toki m'təl'n rɔ'm go mbərkikində'gi'ti lə Bai Luwə, ə m'ra'n dɔ nja'm'ti, me ndigi'ti ki in ndigi'm kin be to.

¹¹ «M'el'se ta'gi kin be kadi rɔnel ki me'm'ti in rɔnel lə'se to, ningə kadi rɔnel lə'se in rɔnel ki asi nan rerere.

¹² Mbərkikində lə'm ə to kin: In ndiginan ki yo ge ki ne ge dann'se'ti, toki m'ndigi'n'se kin be to.

¹³ Kin ə re de un rɔ'ne ilə kɔ tado lə madi'ne'gi ə, nya madi ki rangi ki kadi a ra, toji'n ndiginan ki utə in kin goto nga.

¹⁴ Kin ə re rai nya ki m'dəji'se kadi rai ə, in madi'm'gi.

¹⁵ M'bar'se njekuləbər'gi el ratata, tado njekuləbər gər nya ki be'ə isi ra el. Nga ningə m'in, m'bar'se madi'm'gi, tado m'adi ingi gəri nya'gi pəti ki m'ingə rɔ Bai Luwə'ti.

¹⁶ In ingi ə mbəti m'in el, nan in m'in ə m'mbəti'se. Ningə, m'adi'se kulə kadi rai, rai kulə'gi ki maji maji, ki a to ratata. Ningə lo kin'ti, Bai a adi'se nya'gi pəti ki dəji'ə me tɔ'm'ti.

¹⁷ Nya kare ki m'dəji'se, in ta kadi in ndiginan ki yo ge ki ne ge dann'se'ti.»

De'gi ki dɔnangi'ti ne, me'de majel ki Jeju in ki njendo'gi lə'ne

¹⁸ Jēju el ɓay ene: «Kin ə re de'gi ki dɔnangi'ti ne ɔsi'se ta ə, kadi in gəri toki in m'in ə ɔsi m'in ta kete non'se'ti.

¹⁹ Nga ningə, kin re in uwəi ki de'gi ki dɔnangi'ti ne ə, re de'gi ki dɔnangi'ti ne a ndigi'se; nan ki ne kin, in uwəi se'de el, tado m'mbəti'se, m'te sese kɔ dann'de'ti. Ningə in tado kin ə, ɔsi'se ta.

²⁰ Ə adi me'se olo dɔ ta'ti ki m'el'se kete m'ene: “Bər utə be'ne el” kin. Kin ə re adi m'in kon ə, a adi'se kon tɔ, a re təli rɔ'de go ta'ti lə'm ə, a təli rɔ'de go ta'ti lə'se tɔ.

²¹ Ki ne kin, a adi'se kon tado lə'm, tado gəri de ki njekulə'm el.

²² Kin ə re m're el, re m'el'de ta el ə, re de a tudə majel'gi lə'de dɔ'de'ti el; nan ki ne kin, lo kadi a eli eyina: “Gər ə ji gər el,” kadi de inyə'n go majel'gi lə'de kɔ goto.

²³ De ki me'ə majel sə'm ə, me'ə majel ki Bai Luwə tɔ.

²⁴ Kin ə re m'ra kulə madi ki de madi ki rangi ra nja kare el, dann'de'ti el ə, re de a tudə majel'gi lə'de dɔ'de'ti el; nan ki ne kin, oyi kulə ra'm'gi ki kum'de. Be kaa, me'de majel sə'm num, majel ki Bai num.

²⁵ Ningə, in nya ki ra nya be kadi ta ki ndangi me makitu Ndukun'ti lə Luwə ene: “Me'de majel sə'm kare be par*”, kin ra nya.

²⁶ «Njera sese ki m'a m'ulə si'ə ki tɔ Bai Luwə, a re. Ningə in ə in Ndil ki nje kel nya'gi ki rɔta'ti dɔ Luwə'ti, ki a in rɔ Luwə'ti. In ə a mannajɔ dɔ'm'ti.

---

* 15:25 15.25 Pag 35.19, 69.5

²⁷ Nga ningə, ingi kaa a manyinaji lə'm tɔ, tado in sə'm nan'ti lo kulə ngirə nya'gi'ti nu.»

16

¹ «M'el'se ta'gi kin kete be pəti kadi to inyəi ta kunme lə'se el.

² De'gi a tuwəi'se kɔ ginn kəykawnan'gi'ti lə Juwipi'gi. Ningə ndo'gi a rei inbe bay ki kadi nje ki a tɔli'se, a eli me'de'ti eyina in kulə lə Luwə ə nyi n'isi n'rai.

³ A rai be, tado gəri Bai el num, gəri m'in el num.

⁴ Nga ningə, m'el'se ta'gi kin be kete, kadi to ndo ki nya'gi a rai nya ə, me'se olo do'ti toki ndoki m'el'se. M'el'se ta'gi kin lo kulə ngirə'ti nu el, tado m'in sese nan'ti ne.

Kuləra Ndil Luwə

⁵ «Ki ngosine kin, m'nji m'aw ki rɔ nje kulə'm'ti, nan de kare dann'se'ti ki kadi dəji'm ene: "Si aw ra wa kaa," goto.

⁶ Me'se ur mad'a tado ta'gi ki m'el'se.

⁷ Nga ningə, in ta ki rɔta'ti ə m'el'se: maji ngayn tado lə'se kadi m'aw, tado re m'aw el ə, de ki Njera sese ki maji kadi a re kin, a re el. A re m'aw tɔ ə, m'a m'ulə si'ə m'adi'se.

⁸ Ə loki a re ə, a ra kadi de'gi ki donangi'ti ne gəri toki ndəmi ojido nyara ki majel, ki nyara ki dana, ki takigangi.

⁹ Kadi gəri toki ndəmi ojido majel ki ra, tado mbeti kun me'de kadi'm.

¹⁰ Kadi gəri toki ndəmi ojido nyara ki dana tado m'nji m'aw rɔ Bai'ti, ningə ingi a oyi m'in gogi el ratata.

11 Kadi gəri toki ndəmi ɔjido takigangi, tado gangi ta do ngar'ti ki isi ində togi'ne do de'gi'ti ki donangi'ti ne nga.

12 «M'aw ki ta'gi ngayn bay kadi m'el'se, nan ki ngosine kin, a aldo'se.

13 Nga ningə, dokagilo ki Ndil ki nje kɔji nya'gi ki rɔta'ti a re ə, a ra kadi in gəri nya'gi pəti ki rɔta'ti. A elta ki tɔ'ne inbe el, nan a el nya'gi pəti ki ingə rɔ Luwə'ti, ningə a ilə'se mbər nya'gi ki a rai nya lo ti'ti tɔ.

14 In toji tɔbar lə'm ki taga, tado in ta'gi lə'm, ə a ilə'se mbər'ə.

15 Nya'gi pəti ki in yan Bai, in yan'm tɔ. In tado kin ə, m'el'n m'ene in ta'gi lə'm, ə Ndil a ilə'se mbər'ə.»

Me kon təl rɔnel

16 Jezu el ene: «Nanyi dokagilo nden ba kadi a oyi m'in el, ningə dokagilo nden go'ti ə, a təli oyi m'in gogi.»

17 Ə njendo'gi madi elinan dann'de'ti eyina: «Ta ki el'je ene: “Nanyi dokagilo nden ba kadi a oyi m'in el, ningə dokagilo nden go'ti ə, a təli oyi m'in gogi,” kin me'ə nan ri wa? Taa elta ki kare bay ene: “Tado m'nji m'aw rɔ Bai'ti.”

18 Ə “dokagilo nden” ki elta'a kin me'ə nan ri tɔ wa? Ji gər me ta ki ge kel'je kin el!»

19 Loki Jezu gər kadi njendo'gi li'ə isi sangi kadi dəji'ə ta ə, el'de ene: «Sii dəji nan ta dann'se'ti ɔjido ta ki m'el'se m'ene: “Nanyi dokagilo nden ba kadi a oyi m'in el, ningə dokagilo nden go'ti ə, a təli oyi m'in gogi,” kin.

20 Nga ningə, toki rɔta'ti, adi m'el'se: A nonyi ge, a ndingəi ndoo ge, nan de'gi ki donangi'ti ne

a rai ronel. Me kon a ra'se, nan me kon lə'se kin a təl ronel.

²¹ Loki dene aw to oji ngonn ə, in me kon'ti, tado dokagilo kon li'ə re, nan loki ngonn te rə'a'ti nga ningə, me'ə oy do kon'ti, tado ronel de ki oj'o il'ə donangi'ti.

²² Ningə, ingi kaa, ki ngosine kin, in me kon'ti, nan m'a m'təl m'oo'se, kadi ronel a rosi me'se, ningə in ronel ki de a ɔr me'se'ti gogi el.

²³ Ndo'a'ti kin, a dəji m'in ta do nya madi'ti el nga. Ningə, toki rəta'ti, adi m'el'se, Bai a adi'se nya'gi pəti ki dəji'ə me tə'm'ti.

²⁴ Biti bone kaa, dəji nya madi me tə'm'ti el bay. Dəji ə a ingəi, kadi ronel lə'se asi nan rerere.

Jeju təti rə de'gi ki donangi'ti ne

²⁵ «M'el'se ta'gi kin me kujita'ti, nan ndo'gi a rei non kadi m'a m'el'se ta me kujita'ti el nga, nan m'a m'el'se ta ki do Bai Luwə'ti taga wangi.

²⁶ In do ndo'a'ti kin, a dəji nya Bai me tə'm'ti, ningə m'a m'el'se el, toki m'nji m'elta ki Bai tado lə'se,

²⁷ tado Bai Luwə ə inbe ndigi'se. Luwə ndigi'se, tado in ndigi m'in, taa uni me'se adi toki m'ində rə'a'ti ə m're tə.

²⁸ M'ində rə Bai'ti ə m're donangi'ti ne, ningə ki ngosine kin, m'a m'inyə donangi ə m'təl m'aw rə Bai'ti gogi.»

²⁹ Ə njendo'gi li'ə eli eyina: «Oo, ki ne kin, nyi in el'je ta taga wangi um me kujita'ti el nga kin.

³⁰ Ningə ki ngosine kin, ji gər kadi in gər nya'gi pəti, taa ta'gi ki to me de'ti bay, kadi to de dəji

kaa in gər kete. Lo kin'ti, j'uni me'je toki in rɔ Luwə'ti.»

³¹ Ɔ Jeju ilə'de'ti ene: «Uni me'se adi'm'in nga wa?

³² Oyi, dɔ kadi isi re, ningə ki ne kin, re te ne nga ki kadi de'gi a sananyi'se ki lo kare kare. A inyəi m'in ki kar'm, nan m'in ki kar'm el, tado Bai Luwə in sə'm nan'ti ne.

³³ M'el'se ta'gi kin pəti be, kadi lapiya in me'se'ti, me kində rɔ nan'ti sə'm. A ingəi kon donangi'ti ne, nan kadi uwəi togi'se ba, tado m'təti rɔ nje togi'gi ki donangi'ti ne nga.»

17

Jeju elta ki Luwə tado lə'ne inbe num, tado lə njendo'gi lə'ne num

¹ Go ta'ti ki Jeju el kin ə, un kum'ne ki taa dɔran'ti, ningə el ene: «Bai, dɔkad'a re nga. Toji tɔbar lə'm, m'in Ngonn'i ki taga adi de'gi gəri, kadi to m'in Ngonn'i, m'toji tɔbar lə'i ki taga madi de'gi gəri tɔ.

² In, adi'm togi dɔ de'gi'ti pəti, kadi to m'adi nje ki inyə'de ji'm'ti, si ki dɔ'de taa biti ki non'ti.

³ Kisikidɔtaa biti ki non'ti, in ta kadi de gəri, in ki in ki kar'i ba ə in Luwə ki rɔta'ti kin num, kadi gər Jeju Kirisiti ki in de ki ulə kin num.

⁴ M'toji tɔbar lə'i m'adi de'gi ki donangi'ti ne pəti gəri, ningə kulə ki adi'm kadi m'ra kaa m'tol ta'a maji tɔ.

⁵ Ki ngəsine kin, Bai, m'dəj'i kadi adi m'ingə kɔsikurə takum'i'ti toki ndɔki adi'm kete non kində dɔran'ti, ki donangi'ti kin.

⁶ «M'a m'adi de'gi ki oy'de dann madi'de'gi'ti ki donangi'ti ne, adi'm kin gəri'nu. In de'gi læ'i, ə inyə'de me ji'm'ti, ningə təli rə'de maji go ta'ti læ'i.

⁷ Ki ngosine kin, gəri kadi nya'gi pəti ki adi'm, in rə'i'ti.

⁸ Tado m'adi'de ta'gi ki adi'm'de, ningə taai. Loki taai ə, gəri kadi m'ində rə'i'ti, adi uni me'de toki in in ə ulə'm.

⁹ Ningə in tado læ'de ə m'el sə'i ta. M'el sə'i ta tado læ de'gi ki donangi'ti ne el, nan tado læ nje ki inyə'de me ji'm'ti, tado nje ki inyə'de me ji'm'ti kin in de'gi læ'i.

¹⁰ Ningə nya'gi pəti ki in yan'm, in yan'i, ə nya'gi pəti ki in yan'i, in yan'm tə. Nga ningə, ingi, təji təbar læ'm ki taga adi de'gi oyi.

¹¹ M'in, m'a m'in donangi'ti ne el nga, m'nji m'aw ki rə'i'ti, nan in ki donangi'ti ne bay. Be ə, Bai Luwə ki nje kar njay, m'dəj'i kadi ində kum'i go'de'ti maji. Ində kum'i go'de'ti ki təgi læ'i, ki in təgi ki adi'm m'ra'n kulə kin, kadi to in kareba toki j'in sə'i j'in kareba kin be tə.

¹² Dokagilo ki m'in se'de, m'ində kum go'de'ti maji ki təgi læ'i ki adi'm. M'dow bagi'm do'de'ti, adi de kare kaa nanyi kə el. De ə, in in ki maji kadi a tuji kadi to ta ki ndangi me makitu'ti læ Luwə tol'n ta'ne kakin par*.

¹³ Nga ningə, ki ngosine kin, m'nji m'aw ki rə'i'ti, ə m'elta kin be toki m'in'n se'de donangi'ti ne bay kin, kadi to inbe'gi ingəi rənel ki me'm'ti, ki in rənel ki asi nan rerere kin.

¹⁴ M'adi'de ta læ'i ningə, de'gi ki donangi'ti ne

---

* 17:12 17.12 Pag 41.10

osi'de ta tado k'in ki in de'gi ki donangi'ti ne el, toki m'in m'in'n de ki donangi'ti ne el kin be to.

¹⁵ Nga ningə, m'dəj'i kadi ɔy'de ko donangi'ti ne el, nan kadi ɔsi Su ngərəngi do'de'ti.

¹⁶ In de'gi ki donangi'ti ne el, toki m'in m'in'n de ki donangi'ti ne el kin be to.

¹⁷ Maji kadi un'de ki ta ki rɔta'ti, ində taa dangi to de'gi lə'i. Ta lə'i in ta ki rɔta'ti.

¹⁸ Ningə, m'in kaa, m'ulə'de donangi'ti, toki ulə'm donangi'ti kakin be to.

¹⁹ M'inbe, m'un rɔ'm m'ində ta dangi to de lə'i tado lə'de, kadi to ingi kaa, in ki kində ta dangi me ta ki rɔta'ti to de'gi lə'i to.

Jeju elta ki Luwə tado lə de'gi pəti ki a uni me'de

²⁰ «M'el sə'i ta tado lə nje ki m'ulə'de kin par el, nan tado lə de'gi pəti ki a uni me'de adi'm'in, ki gorow lə ta ki a te ta nje'gi'ti ki m'ulə'de.

²¹ M'dəj'i kadi pəti, təli de'gi ki kare, toki in Bai, ində rɔ'i nan'ti sə'm, ə m'in m'ində rɔ'm nan'ti sə'i kin be. Kadi ingi kaa indəi rɔ'de nan'ti se'je to, kadi to de'gi ki donangi'ti ne uni me'de adi toki in in ə ulə'm.

²² M'in m'adi'de kɔsikurə ki taa, kadi to in de'gi ki kare, toki j'in sə'i j'in'n de'gi ki kare kin be to.

²³ M'in m'ində rɔ'm nan'ti se'de, ningə in, ində rɔ'i nan'ti sə'm to; ə lo kin'ti, a asi kadi in de'gi ki kareba ki rɔta'ti, kadi de'gi ki donangi'ti ne gəri toki in in ə ulə'm num, in ndigi'de toki in ndigi'm be num to.

²⁴ Oyo, Bai, nje ki adi'm'de kin, m'ndigi ngayn kadi in sə'm nan'ti, lo'ti ki m'a m'in'ti, kadi oyi

kosikurə ki m'aw'n, kosikurə ki in taa. M'el m'ene taa kosikurə, tado in ndigi'm kete non kində dɔran'ti ki dɔnangi.

²⁵ Bai ki njera nya ki dana, de'gi ki dɔnangi'ti ne gəri nu el, nan m'in m'gər'i, taa nje ki adi'm'de kaa gəri toki in in ə ulə'm tɔ.

²⁶ M'a m'adi gəri'nu, ningə m'a m'adi gəri'nu ki kete bay, kadi to ko ndigi ki in ndigi'm kin to me'de'ti num, kadi m'inbe m'in nan'ti se'de num tɔ.»

18

Kuwə Jeju

(Mat 26.47-56; Mrk 14.43-50; Luk 22.47-53)

¹ Go ta'ti ki Jeju el ki Luwə kin ningə, ɔti ki njendo'gi lə'ne, ali dɔ lo, awi dow ngonn mann'ti madi ki bari'ə Sedron. Low'ə'ti kin, lo ndɔɔ ki de man kagi'gi'ti to non, ə uri me'ti.

² Judasi ki njekundo Jeju, gər lo kin maji, tado in lo ki Jeju in ki njendo'gi lə'ne isi rei'ti taa taa.

³ In be ə, Judasi un dɔ kuti njerɔ'gi lə nje konbe ki Rɔm, aw se'de low'ə'ti kakin. Taa kibo'gi lə njekujənyamosi kadikare'gi ki Parisi'gi, uləi njengəm takəy lə Luwə adi in se'de non tɔ. De'gi kigo Judasi'ti kin ɔti kiyəro'gi ki lambi'gi ki por ngəl'gi.

⁴ Lo kin'ti, Jeju ki gər nya pəti ki a re dɔ'a'ti, ɔti ki rɔ'de'ti, dəji'de ene: «Sii sangi nan wa?»

⁵ Ningə ingi iləi'ə'ti eyina: «J'isi ji sangi Jeju ki Najareti'ti.» Ə Jeju el'de ene: «In m'inbe ə m'ra am.» Judasi inbe ki njekulə Jeju kakin ji'de'ti kaa ra se'de non tɔ.

⁶ Loki Jeju el'de ene: «In m'inbe ə m'ra am» kin ə, gadi gogi, ningə tei tosi.

⁷ Jeju təl dəji'de bay ene: «Sii sangi nan wa?» Ningə ingi iləi'ə'ti eyina: «J'isi ji sangi Jeju ki Najareti'ti.»

⁸ Ə Jeju el'de ene: «M'el'se m'ene, in m'inbe ə m'ra am. Ə re in m'in ə isi sangi m'in ə, inyəi ndəgi de'gi kam adi awi.»

⁹ To be kadi ta ki te ta Jeju'ti ki rə Baw'a Luwə'ti ene: «Nje ki adi'm'de, de kare kaa nanyi kə el» kin, təlta'ne.

¹⁰ Simon Piyər ər kiyərə ki ulə saw'a'ti rə'ne'ti, tugə'n mbi paja lə kibo lə njekujənyamosi kadikare'gi. Tugə mbi'ə ki dɔjikəl'ə'ti batɔ gangi. Tə paja kakin nan Malkusi.

¹¹ Ə Jeju el Piyər ene: «Ulə kiyə lə'i saw'a'ti gogi! Oo kadi m'a m'anyi kəpi kon ki Bai adi'm kin el wa?»

Jeju ra non Hann'ti

(Mat 26.57-58; Mrk 14.53-54; Luk 22.54)

¹² Kutɔ njerə'gi lə nje konbe ki Rəm, nan'ti ki njekundə'de num, ki njengəm ta Kəy lə Luwə ki Juwipi'gi uləi'de kakin num, uwəi Jeju dəi'ə.

¹³ Də kete, awi si'ə bə lə Hann* ki in məm Kayipi. Kayipi ə in kibo lə njekujənyamosi kadikare'gi bal'a'ti kin.

---

* **18:13 18.13** Hann kaa ndəki in kibo lə njekujənyamosi kadikare'gi tə ki bal ki 6 te 15'ti go Kirisiti'ti. Go'ti gogi kaa, Juwipi'gi buki'ə'ti to kibo lə njekujənyamosi kadikare'gi inbe kakin balə'ti. Lo takigangi'ti lə Juwipi'gi ə, in ə de'gi oyi ta li'ə ngayn.

14 Nga ningə in darɔ Kayipi inbe kin ə in nje kel Juwipi kene: «In soti ngayn tado lə'se kadi ba kal de kare oy tado lə ginn bulə de'gi†.»

Piyər manji ta

(Mat 26.69-70; Mrk 14.66-68; Luk 22.55-57)

15 Simon Piyər in ki njendo kare ki dann njendo'gi'ti lə Jeju, uni go Jeju. Njendo kare ki in ki Piyər kakin gər ki kibo lə njekujənyamosi kadikare'gi, adi ur nati kəy'ti lə kibo lə njekujənyamosi kadikare'gi, nan'ti ki Jeju ki uri si'ə kəy.

16 Piyər ə isi yan'ne taga, ndəkba takəy'ti. Lo kin'ti, njendo ki kibo lə njekujənyamosi kadikare'gi gər'ə kakin, te taga, elta ki dene ki njengəm takəy, ə go'ti, dene inyə Piyər ad'a ur kəy.

17 Dene ki njengəm takəy kakin el Piyər ene: «In kaa in dann njendo'gi'ti lə dingəm kin tɔ el wa?» Ə Piyər ilə'ti ene: «Jagi, m'in se'de el.»

18 Kul on, adi nje ra kulə'gi ki njengəm ta lo'gi, iləi por ra nduwi. Piyər kaa ra se'de ta por'ti kakin non, a nduw se'de tɔ.

Hann dəji ta Jeju

19 *Kibo lə njekujənyamosi kadikare'gi dəji ta Jeju dɔ njendo'gi'ti li'ə ki dɔ nyando'ti li'ə ki isi ndo de'gi.

20 Ə Jeju ilə'ti ene: «M'elta de'gi taga wangi, taa ki ndo'gi, ndo'gi, m'nji m'ndo nya de'gi ginn kəykawnan'gi'ti lə Juwipi'gi num, ginn Kəy'ti lə Luwə num, ki in lo'gi ki dɔ Juwipi'gi pəti isi ɔsi nan'ti. Nya madi ki m'el lo kiyə'ti goto.

---

† 18:14 18.14 Jan 11.49

21 Nga ra bann ə dəjji'm ta ɓay wa? Dəjji ta nje ki isi oyi m'in lo kelta'ti kin oyi, gəri ta ki m'nji m'el'de maji ngayn.»

22 Do ta'ti kin, njengəm ta lo kare ki ra se'de non, ində kɔti Jeju, ə el'ə ene: «Adi in be ə kadi tur'n ta adi kibo lə njekujənyamosi kadikare'gi'ti wa?»

23 Ə Jeju ilə'ti ene: «Kin ə re ta ki m'el kin, majel ə, ɔji maj'a el adi'm m'oo, a re m'el maji to ə, ra bann be ə ində'm wa?»

24 Lo kin'ti, Hann adi awi ki Jeju ki do ki doi'ə kin be ɓe lə Kayipi, ki in kibo lə njekujənyamosi kadikare'gi.

*Piyər təl manji ɓay toki n'gər Jeju el
(Mat 26.71-75; Mrk 14.69-72; Luk 22.58-62)*

25 Piyər isi ta por'ti non, isi nduw por, ə eli'ə eyina: «Man, in kaa in dann njendo'gi'ti li'ə to el wa?» Nan Piyər manji ene: «Jagi, m'in se'de el.»

26 Ki kare dann njerakulə'gi'ti lə kibo lə njekujənyamosi kadikare'gi ki in noji dingəm ki Piyər tugə mbi'ə gangi, el Piyər ene: «De ki m'oo'ə si'ə, lo ndɔɔ'ti ki me kagi'gi'ti kin, in in el ə in nan?»

27 Nan Piyər manji inbe ɓay. Ningə tanan'ti non, kunə kunjə non.

*Jeju ra non Pilati'ti
(Mat 27.1-2, 11-14; Mrk 15.1-5; Luk 23.1-5)*

28 Loki in ki Jeju ɓe lə Kayipi ə, awi si'ə kəy'ti ki boi lə nje konbe ki Rəm'ti. In sin ba ɓay. Ningə njekundo Juwipi'gi mbeti kur me kəy ki

boi'ti, kadi to n'təli ki njen, takum Luwə'ti, kadi to n'usoi nya lo ra nanyi Paki'ti.

²⁹ In tado kin ə, *Pilati te ingə'de taga, ningə dəji'de ene: «In ri ə səki dingəm kam wa?»

³⁰ Ningə, ingi iləi'ə'ti eyina: «Kin ə re in de ki njera nya ki majel el ə, re j'a ji re si'ə, j'ulə ji'i'ti el.»

³¹ Ə Pilati el'de ene: «Inbe'gi, taai'ə, awi gangi ta do'a'ti kigo ndukun'gi'ti lə'se, in Juwipi'gi.» Nan eli Pilati eyina: «J'in, de adi'je tarow ki kadi ji gangi'n ta koy do de'ti el.»

³² In be ə, ta ki Jeju inbe el kadi toji'n napar koy ki n'a n'oy kin toltane.

³³ Pilati təl ur me kəy'ti ki boi, bar Jeju, ningə dəj'ə ene: «In ngar lə Juwipi'gi wa?»

³⁴ Ə Jeju ilə'ti ene: «Inbe ki do'i ə elta kin be eke de'gi ki rangi ə eli'nu ta kin ojidom wa?»

³⁵ Ningə Pilati el Jeju ene: «M'in ki oo'm kin m'in Juwipi wa? In de'gi ki ginn be'ti lə'i inbe num, kibo'gi lə njekujənyamosi kadikare'gi num, ə rei uləi'nu ji'm'ti! Nga ningə m'dəj'i ke in ri inbe ə in ra wa?»

³⁶ Ə Jeju el'ə ene: «M'in ngar ki donangi'ti ne el, re m'in ngar ki donangi'ti ne ə, re de'gi ki go'm'ti, a ro'i do'm'ti kadi de ulə'm ji njekundo Juwipi'gi'ti el; nan k'in ə m'in ngar ki donangi'ti ne el.»

³⁷ Ningə Pilati dəj'ə ene: «Adi in ngar ta?» Ningə Jeju el'ə ene: «In ta ki in ə te tai ene m'in ngar. M'in, oji m'in, ningə m're donangi'ti ne kadi m'man naji do nya ki rota'ti. Nga ningə, de ki in me nya ki rota'ti, təl ro'ne go ta'ti lə'm.»

³⁸ Lo kin'ti, Pilati dəj'ə ene: «In ri ə in nya ki

rɔta'ti wa?»

Gangi ta koy do Jeju'ti

(Mat 27.15-31; Mrk 15.6-20; Luk 23.13-25)

Go ta'ti ki Pilati dɔʒi kin ə, təl te taga rɔ Juwipi'gi'ti el'de ene: «M'ingə ta madi kare ki kadi m'gangi'n ta do de'ti kin el.

³⁹ Nga ningə, kigo jibəl ra'a'ti ki isi rai kete, kete, ə dɔkagilo ra nanyi Paki ə, m'inyə dangay kare taa m'adi'se kin, in ndigi do'ti kadi m'inyə ngar lə Juwipi'gi taa madi'se wa?»

⁴⁰ Nan ingi, uni ndu'de ki taa eli eyina: «Jagi, in el, in Barabasi ə ji ndigi kadi inyə taa.» Barabasi ki elita li'ə kin, in baw kaya.

19

¹ Pilati adi ndu'ne njerɔ'gi kadi awi ki Jeju, ningə kadi indəi'ə ki ndøy hawlay.

² Njerɔ'gi oji jɔgi konn, uləi do'a'ti, ningə uləi ku ngal ki kər njir njir rɔ'a'ti tɔ.

³ Ɔti rei rɔ'a'ti, ningə eli'ə eyina: «Lapiya, ngar lə Juwipi'gi!» Ningə buki ji'de kɔt'ɔ'ti, indəi'ə.

⁴ Nja kare bay, Pilati te rɔ bulə de'gi'ti el'de ene: «Maji, m'a m're si'ə taga rɔ'se'ti ne, kadi in gəri toki m'ingə ta madi kare ki kadi m'gangi'n ta do'a'ti el.»

⁵ Lo kin'ti non be, Jeju te taga ki jɔgi kon do'ne'ti num, ki ku ngal ki kər njir njir rɔ'ne'ti num. Ningə Pilati el'de ene: «Dingəm kaa nyi ra am!»

⁶ Nan loki, kibo'gi lə njekujənyamosi kadikare'gi ki njengəm ta lo'gi lə Juwipi'gi, oyi'ə ə, uləi bilə eli eyina: «In bər'ə kagidəsi'ti! in bər'ə kagidəsi'ti!» Ə Pilati el'de ene: «Inbe'gi,

in taai'ə, awi in bəri'ə kagidəsi'ti, tado m'in, m'ingə ta madi ki asi kadi m'gangi'n ta koy do'a'ti el.»

⁷ Ningə Juwipi'gi eli Pilati eyina: «J'aw ki ndukun kare non, ə kigo ndukun'ti kakin, in de ki sow do koy, tado el ene n'in Ngonn læ Luwə*.»

⁸ Loki Pilati oo ta kin ə, ad'a bol ki do mad'a'ti bay,

⁹ ə təl ur me kəy'ti ki boi, ningə dəji Jeju ene: «In, in ra wa?»

¹⁰ Nan Jeju ilə ta'ti el. Ə Pilati el Jeju ene: «M'in ə m'dəj'i ta ə ilə'm'ti el wa? In gər kadi m'aw ki tōgi kadi m'ge ə m'inyə'i taa num, m'ge ə m'bər'i kagidəsi'ti num, eke in gər el wa?»

¹¹ Jeju ilə'ti ene: «Kin ə re in tōgi ki Luwə inbe ə adi dōran'ti nu kin el ə, aw ki tōgi madi kare do'm'ti el. Ningə in tado kin ə, de ki njekulə'm ji'i'ti, majel li'ə in ngayn utə yan'i.»

¹² Do ta'ti inbe kin ə, Pilati sangi kadi n'inyə Jeju, nan Juwipi'gi uri kəl, ə eli'ə eyina: «Kin ə re inyə taa ə, in madi Sejar ki in ngar kibo kin el. De ki ene n'in ngar ə, de'ə kin in nje ta læ Sejar.»

¹³ Loki Pilati oo ta kin ə, adi awi ki Jeju taga, ningə inbe isi do kumbər ngar'ti, lo'ti ki bari'ə Gaji mbal'gi ki kində nanga, ki ta Ebirə ene «Gabata».

¹⁴ In ndo ki kadi lo ti par ə in kulə ngirə ra nanyi Paki, ningə in kadi ki jam do be'ti be. Ə Pilati el Juwipi'gi ene: «Oyi ngar lə'se.»

¹⁵ Nan uni ndu'de ki taa eli eyina: «Kadi oy kə! Kadi oy kə! Bər'ə kagidəsi'ti!» Ə Pilati el'de ene: «Kadi to m'bər ngar lə'se kagidəsi'ti wa?»

---

* **19:7 19.7** Lebitiki 24.16

Ningə kibo'gi lə njekujənyamosi kadikare'gi eli eyina: «De oo ngar lə'je ki rangi el, ngar lə'je in Sejar par.»

¹⁶ Lo kin'ti, Pilati ulə Jeju ji'de'ti kadi bəri'ə kagidəsi'ti. Njero'gi uwəi Jeju awi si'ə.

De'gi bəri Jeju kagidəsi'ti

(Mat 27.32-44; Mrk 15.21-32; Luk 23.26-43)

Njero'gi uwəi Jeju awi si'ə.

¹⁷ Inbe oti kagidəsi lə'ne, te'n gidi bebo'ti ki taga, kadi awi'n lo'ti ki to to «Ka dɔ de», ki ta Ebirə ene «Golgota.»

¹⁸ In low'ə'ti kin ə njero'gi bəri Jeju'ti, kagidəsi'ti. Bəri de'gi joo kagidəsi'ti si'ə, ki kare dɔjikol'ɔ'ti, ə ki kare dɔjigəl'ə'ti tɔ, ningə inbe ra dana.

¹⁹ Pilati adi rai ngonnn bar, ndangi nya me'ti, indəi taa dɔ kagidəsi ki Jeju ra'ti. Nya ki ndangi me'ti nan: «Jeju ki Najareti'ti, ngar lə Juwipi'gi.»

²⁰ Loki bəri Jeju'ti, kagidəsi'ti kakin in ndəkba ki bebo, adi Juwipi'gi ngayn tudəi nya ki ndangi kin. Ndangi ki ta Ebirə num, ki ta Laten num, taa ki ta Gireki num tɔ.

²¹ Ə kibo'gi lə njekujənyamosi kadikare'gi eli Pilati eyina: «Nya kin, maji kadi re a ndangi “ngar lə Juwipi'gi” be el, nan re a ndangi “dingəm kam el ene n'in ngar lə Juwipi'gi” taa in gorow'ə'ti.»

²² Nan Pilati el'de ene: «Nya ki m'ndangi ningə, ndang'a kaa m'ndangi kin.»

²³ Loki njero'gi bəri Jeju kagidəsi'ti ginn'ə gangi ningə, ɔyi ku'gi li'ə, kanyi ginn sɔ, sɔw dɔ'de kare kare. Ningə nanyi ku ngal ki de ur el, nan oji tanan'ti be par, ində taa re nanga.

24 Ə njerɔ'gi elinan eyina: «Adi ji tili ku ngal kin el, nan adi ji tugəi kiri mbara dɔ'ti j'oyi ke nan ə a in yan'a wa.» Ningə in nya ki a to be kadi ta ki ndangi me makitu'ti lə Luwə eyina:

«Kanyinan ku'gi li'ə,

Ningə tugəi kiri mbara dɔ ku ngal'ti li'ə tɔ» kin tolta'ne†.

Ningə in nya'a kaa nyi njerɔ'gi rai kin.

25 Kon Jeju in ki ngonkon'ne ki dene num, Mari ki ne Kilewopasi num, taa Mari ki Magidala num rai non, ndəkba kadi kagidəsi'ti ki bəri Jeju'ti.

26 Loki Jeju oo kon'ne, ə oo njendo ki Jeju ndig'ə, ra gəd'ə'ti ə, el kon'ne ene: «Dene, oo ngonni'ə ra am.»

27 Ningə go'ti, el njendo kakın ene: «Oo kon'i ə ra am.» Ningə, ndɔ'a'ti non, njendo kakın aw ki kon Jeju rɔ'ne'ti.

Koy Jeju

(Mat 27.45-56; Mrk 15.33-41; Luk 23.44-49)

28 Go nya'gi'ti kin, Jeju gər kadi ginn nya'gi pəti gangi nga ə, elta kin kadi tolta ta ki ndangi me makitu'ti lə Luwə ene: «Kundə ra'm‡.»

29 Ngoo ki yiwi kandi nju ki masi rosi isi non, ə njerɔ'gi nduyi nya ki to hem hem me yiwi nju'ti ki masi kakın, uləi ta kagi'ti ki bari'ə ijopi, ə uləi ta Jeju'ti.

30 Ə loki Jeju njuw yiwi kandi nju ki masi kakın ningə, el ene: «Ginn nya'gi pəti gangi nga», ə ulə dɔ'ne nanga, ningə kon li'ə te.

Njero kare ɔsi kadi Jeju

³¹ In ndo ki kadi lo ti do'ti ə, in ndo karkon. In ndo karkon ki to ta dangi, ə, kadi to ninn'gi rai do kagidəsi'ti ba ndo karkon'ti el§, Juwipi'gi awi dəji Pilati kadi adi budi nja'de, ə ori'de ko do kagidəsi'ti.

³² Lo kin'ti, njero'gi awi budi nja de ki dokeke num, in ki nja joo num, ki bəri'de do kagidəsi'ti nan'ti ki Jeju.

³³ Loka rei tei do Jeju'ti ə, oyi kadi in oy nga, adi budi nja'a el.

³⁴ Ningə njero kare ə ɔsi kad'a ki ningə, ə tanan'ti non, mosi ki mann tei ta do ningə'ti kakin.

³⁵ De ki or go nya'gi kin, oo ki kum'ne, ningə mannaji li'ə in ki rota'ti, taa inbe gər kadi in ta ki rota'ti ə n'el to, kadi to ingi kaa uni me'se to*.

³⁶ Toki rota'ti, nya'gi kin rai nya be kadi to ta ki ndangi me makitu'ti lə Luwə eyina: «Singə kare kaa de a tətɪ el†», kin tolta'ne.

³⁷ Taa ndangi ta ki rangi bay me makitu'ti lə Luwə eyina «A gonyi lo ki ro de'ti ki ɔsi kad'a ki ningə‡.»

Ulai Jeju be ninn'ti

(Mat 27.57-61; Mrk 15.42-47; Luk 23.50-56)

³⁸ Go nya'gi'ti kin, Jisepi ki in de ki Arimate'ti, aw dəji tarow Pilati kadi n'or ninn Jeju. Jisepi in njendo lə Jeju ki ra ro'ne lo kiyə'ti, tado bol

---

§ 19:31 19.31 Ndokun ki nja joo 21.22-23 * 19:35 19.35 Jan 20.31 † 19:36 19.36 Tekitaga 12.46; Pa'gi 34.21 ‡ 19:37 19.37 Jkr 12.10

Juwipi'gi. Pilati ad'a tarow, adi Jisepi aw or ninn Jeju.

³⁹ Nikodem ki ndoki aw inge Jeju kondɔ kakin kaa, aw ki nduji kagi'gi ki eti maji joo tado koy ro ninn'ti. Nduji kagi'gi ki bari'de mir in ki alowesi, polai'de nan'ti asi kilow domutə be.

⁴⁰ De'gi ki joo kin, uni ninn Jeju, dolo ki ta ku len. Lo dole'ti, buki nduji kagi ki eti maji sam'ti nden, nden, taa dolo, kigo kuji ra'a'ti le Juwipi'gi ki isi rai ki ninn'gi le'de bay taa ulai be'ti.

⁴¹ Lo ki bəri Jeju'ti, kagidəsi'ti kakin, lo to non me kagi'gi'ti, ningə me lo'ti kakin, be ki to sigi, ki de ilə ninn'ti el bay to'ti non kadi mbal'ti.

⁴² Nga ningə, toki kaa ki lo ti ə a in ndo koron le Juwipi'gi, ulai Jeju me be'ti kakin, tado in ndəkba kad'a'ti.

20

Jeju ində taa lo koy'ti

(Mat 28.1-10; Mrk 16.1-8; Luk 24.1-12)

¹ Ndo Domasi ki ginn lo, loki lo to piti piti ba bay, Mari ki Magidala isi aw doɓadi'ti ningə, oo mbal ki uti ta be ninn kakin, de uwə or.

² Ə Mari anyi ngodi, aw inge Piyer in ki njendo kare ki Jeju ndig'ə, el'de ene: «Uwəi Burəbe ori'ə badi'ti, ningə ji gər lo ki iləi'ə'ti el.»

³ Piyer in ki njendo ki kare kakin tei, isi awi ki doɓadi'ti.

⁴ Anyinan ngodi joo pəti, nan njendo ki kare kakin anyi ngodi utə Piyer, adi aw te doɓadi'ti kete non'a'ti.

⁵ Loki aw te, ilə koti'ne, gon lo ningə, oo ta ku'gi ki dolo ninn ə rai, nan ur me be ninn'ti el.

⁶ Piyər ki in go'ə'ti, in yan'ne non re ə, ur me be'ti, oo ta ku'gi ki doloï ninn ə rai,

⁷ taa oo ta ku ki uləi jam dɔ Jeju'ti tɔ ə to. Ta ku'ə kin to nan'ti ki ingi ki doloï ninn kin el, nan de bir adi to yan'ne dangi.

⁸ Go'ti, njendo ki kare ki re kete kakin, ur me be'ti tɔ, adi oo nya'gi ki kum'ne num, un me'ne kadi in nya ki rɔta'ti num tɔ.

⁹ Nga ningə, biti te low'ə'ti kin kaa, tujə'de'ti kadi Jeju a ində taa dann nje koy'gi'ti el bay, toki Makitu lə Luwə el'n ta'a kete kin*.

¹⁰ In be ə, njendo'gi ki joo, təli iləi dɔ'de awi be.

*Jeju tɔjɪ rɔ'ne Mari ki Magidala
(Mrk 16.9-11)*

¹¹ Loki njendo'gi awi, Mari ra taga, kadi badi'ti ndəkba, ra non. Loki ra non, ilə kəti'ne gon'n lo be ninn'ti ə,

¹² oo malayka'gi joo ki ɔyi ku ki nda, ə ki lo'ti ki kete iləi ninn Jeju'ti. Ki kare isi tor'o'ti, kaw ki dɔ'a'ti, ə in ki nungi isi kaw ki nja'a'ti tɔ.

¹³ *Malayka'gi dəji'ə eyina: «Dene, ra bann ə ra non wa?» Ə Mari ilə'de'ti ene: «Ōri Burəbe lə'm, ningə m'gər lo ki iləi'ə'ti el.»

¹⁴ Loki elta be ningə, ilə rəti ə, oo Jeju, nan gər kadi in Jeju el.

¹⁵ Ə Jeju dəj'ə ene: «Dene, ra bann ə ra non wa? Si sangi nan wa?» Ningə Mari oo ene in nje ra kulə me ndɔɔ'ti ki to non kakin wa, adi el'ə ene: «Be'm, re in in ə ɔr'ɔ ə, ɔji'm lo ki ilə'ti, adi m'aw m'un'ə.»

---

* 20:9 20.9 Pa'gi 16.10

¹⁶ Jeju ɓar'a: «Mari!» Ə Mari yəti rɔ'ne ki rɔ'a'ti, un ndu'ne ki taa, el'ə ene: «Rabuni!» ki ta Ebirə, ki kər me'ə nan «Njendo de'gi!»

¹⁷ Lo kin'ti, Jeju el'ə ene: «Ɔdi rɔ'm el, tado m'aw dɔran'ti rɔ Bai'ti el ɓay. Nga ningə, ki ngosine kin ə, aw rɔ ngannkon'm'gi'ti, el'de toki m'aw rɔ Bai'ti ki in Baw'se tɔ kin, m'aw rɔ Luwə'ti lə'm ki in Luwə lə'se tɔ kin.»

¹⁸ Ə Mari ki Magidala aw ingə njendo'gi el'de ene: «M'oo Burəbe ki kum'm!» Ningə el'de ta'gi ki Jeju el'ə kakin adi'de oyi.

Jeju toji rɔ'ne njendo'gi

(Mat 28.16-20; Mrk 16.14-18; Luk 24.36-49)

¹⁹ Ndo Dɔmasi'ti inɓe non losɔl'ɔ, njendo'gi kawinan me kəy'ti madi, ningə uti takəy mbuki dɔ'de'ti, tado ɓoli njekundo Juwipi'gi. Ə Jeju re, ra taa dann'de'ti, el'de ene: «M'dəji kadi lapiya in sese!»

²⁰ Ningə lo kin'ti, toji'de tor do ki ji'ne'ti ge, kadi'ne'ti ge adi'de oyi. Rɔ njendo'gi nəl'de ngayn, loki oyi Burəbe.

²¹ Jeju təl el'de ɓay ene: «M'dəji kadi lapiya in sese! Nga ningə, toki Bai uləm, m'in kaa m'ulə'se tɔ.»

²² Ningə go ta'gi'ti kin, Jeju to kon lə'ne dɔ njendo'gi'ti, ə el'de ene: «Tai Ndil Luwə me'se'ti.

²³ De'gi ki a inyəi go majel'gi lə'de kɔ, Luwə a inyə go majel'gi lə'de kɔ tɔ, ə nje ki a mbeti k'inyə go majel'gi lə'de kɔ, Luwə a tudə majel'gi lə'de dɔ'de'ti ba tɔ.»

Jeju in ki Tomasi

²⁴ Loki Jeju re rɔ njendo'gi'ti kin, Tomasi ki bari'ə Ndungə, ki in ki kare dann njendo'gi'ti in se'de low'ə'ti el.

²⁵ Ə ndəgi njendo'gi eli'ə eyina: «J'oo Burəbe ki kum'je.» Nan Tomasi el'de ene: «Kin ə m'oo tor do poynti ki bəri ji'ə kin el num, m'ulə ngonn ji'm tor poynti'ti kin el num, taa m'ulə ji'm m'ɔdi'n tor do ningə ki ɔsi kad'a kin el num ə, m'a m'un me'm el jagi.»

²⁶ Nɔɔ jijoo go'ti, njendo'gi təli ingəi nan me kəy'ti bay, ningə in kin Tomasi in se'de nga. Uti takəy mbuki dɔ'de'ti, ə Jeju re, ra taa dann'de'ti, el'de ene: «M'dəji kadi lapiya in sese!»

²⁷ Ningə el Tomasi ene: «Tomasi, ulə ngonn ji'i lo kin'ti, ə gon ji'm'gi kin oo, taa ulə ji'i ɔdi'n tor do ningə ki kadi'm'ti kin oo tɔ. Ononyi kadi tadi, maji kadi un me'i.»

²⁸ Lo kin'ti non, Tomasi el Jeju ene: «Burəbe lə'm! Luwə lə'm!»

²⁹ Ə Jeju el'ə ene: «In koo ki oo'm ki kum'i ne kin ə adi un me'i. Ningə adi m'el'i m'adi in gər toki nje rɔnel'gi ə in de'gi ki uni me'de ki kanji koo nya ki kum'de†.»

Ginn ndangi makitu kin

³⁰ Jeju ra nyakɔji'gi ki rangi ngayn inbe bay takum njendo'gi'ti lə'ne, ki in ki ndangi me makitu'ti kin el.

³¹ Nan ingi kin, in ki ndangi'de be kadi uni me'se toki Jeju in Kirisiti ki in De ki Luwə mbət'ə, in Ngonn lə Luwə. Ningə loki uni me'se ə a ingəi kaji ki biti ki non'ti ki ta kul'ə.

---

† 20:29 20.29 1Pi 1.8

21

Jeju tɔʒi rɔ'ne njendo'gi siri ta ba'ti ki Tiberiyadi

(Luk 5.1-11)

¹ Go'ti gogi, Jeju təl te ingə njendo'gi bay ta ba'ti ki Tiberiyadi. Row ki te ngə'n'de ə to kin:

² Ndo madi, Simon Piyər num, Tomasi ki ɓari'ə Ndungə num, Nataniyel num ki in de'gi ki Kana'ti ki Galile tɔ, ngann'gi lə Jebede ki joo tɔ, njendo'gi lə Jeju ki rangi in joo tɔ sii nan'ti.

³ Ə Simon Piyər el'de ene: «M'a m'aw ba kadi m'ndon kanji'gi.» Ningə ndəgə'gi eli'ə eyina: «J'in kaa j'a j'aw sə'i tɔ.» Ningə tei, ali me to'ti awi, nan kondɔ'a'ti kin, ngonni kanji kare kaa uwəi el.

⁴ Loki lo ti, Jeju re ra ta ba'ti non, nan njendo'gi gəri toki in Jeju el.

⁵ Ə Jeju el'de ene: «Ngann'gi, uwəi kanji nden el wa?» Ningə iləi'ə'ti eyina: «Jagi, ngonni kanji kare kaa j'uwə el.»

⁶ Ningə, Jeju el'de ene: «Iləi bandi dow tokibo'ti, ki dɔʒikɔl'se'ti kin, ə a uwəi kanji'gi.» Ə loki iləi bandi ə, bandi ɔy kanji kɔy ki asi kadi ndɔri tei taga el.

⁷ Lo kin'ti, njendo ki Jeju ndig'ə el Piyər ene: «In Burəbe.» Ə loki ta ki el ene: «In Burəbe», kin osi mbi Piyər'ti taa par ə, Piyər ulə ku lə'ne rɔ'ne'ti, tado kete ra ki rɔ'ne kare, ningə osi me mann'ti.

⁸ Lo ki rai'ti kin, in sanyi el ki ngangɔ ba, awi asi kulə buy kare be par, adi ndəgi njendo'gi awi ki to nden nden ki ngangɔ ba'ti, ndɔri bandi ki kanji rosi kakin go'de'ti.

⁹ Loki uri nanga ningə, oyi por ki de ulə kanji'ti, taa mapa kaa to non tɔ.

¹⁰ Jeju el'de ene: «Rei ki kanji'gi ki uwəi'de kakin ne adi j'oo.»

¹¹ Ə Simon Piyər al me to'ti, ndər bandi ki kanji rosi kakin nanga. In kanji'gi ki boi boi inbe ə in bu ki dɔ mi gidə in mutə (153). Kər'de inbe ki əti bol kin ə, bandi gangi el.

¹² Jeju el'de ene: «Rei sɔi nya.» Nga ningə, de kare dann njendo'gi'ti ki kadi dəji Jeju ene: «In nan wa?» goto, tado gəri maji kadi in Burəbe.

¹³ Jeju ɔti rɔ'de'ti, un mapa adi'de, ningə adi'de kanji tɔ.

¹⁴ Loki Jeju ində taa dann njekoy'gi'ti kin, in te ki nja mutə nga a te ki rɔ njendo'gi'ti lə'ne kin.

Jeju in ki Piyər

¹⁵ Go nya kuso'ti, Jeju dəji Simon Piyər ene: «Simon ki ngonn Jonasi, in ndigi'm utə nje'gi sii kin wa?» Ə Simon ilə'ti ene: «Oyo, Burəbe, in gər kadi m'ndigi.» Ningə Jeju el'ə ene: «Ul ngann bati'gi'ti lə'm.»

¹⁶ Jeju təl dəji Simon bay ki nja joo ene: «Simon ki ngonn Jonasi, in ndigi'm wa?» Ə Simon il'ə'ti ene: «Oyo, Burəbe, in gər kadi m'ndig'i.» Ningə Jeju el'ə ene: «Ul bati'gi'ti lə'm.»

¹⁷ Jeju təl dəji Simon bay ki nja mutə ene: «Simon ki ngonn Jonasi, in ndigi'm wa?» Ningə lo kin'ti, me Piyər tuji dɔ təl'ti ki Jeju təl dəj'ə bay ki nja mutə ene: «In ndigi'm wa?» kin, adi ilə'ti ene: «Burəbe, in gər nya'gi pəti, in gər kadi m'ndig'i.» Ningə Jeju el'ə ene: «Ul bati'gi'ti lə'm.»

18 Nga ningə, toki rōta'ti, adi m'el'i: dōkagilo basa'i'ti, inbe dōo ndar bəd'i'ti, ə aw loki me'i ndigi, nan dōkagilo ki a bugə ə, a oy ji'i taa kadi de ki rangi ə a dōo ndar bəd'i'ti, ə aw sə'i lo'ti ki me'i ndigi el.»

19 Ta'gi kin Jeju el be kadi toji'n gorow koy ki Piyər a oy kadi ulə'n toji dō Luwə'ti. Go'ti, Jeju el'ə ene: «Un go'm.»

Njendo ki Jeju ndig'ə

20 Piyər ilə rəti gogi ningə, oo njendo ki Jeju ndig'ə, in ki ndōki, lo nyakuso'ti, ndunə rō'ne ki dō Jeju'ti, dəj'ə ene: «Burəbe, nan ə a uləi ji de'gi'ti wa?» kakin.

21 Loki Piyər oo'ə ə, dəji Jeju ene: «Burəbe, ə in kam, in ri ə a ra'a wa?»

22 Ə Jeju el Piyər ene: «Kin ə re m'ndig'i kadi isi ki dō'ne taa biti kadi to m'təl m're m'ingə'n'ə kaa, in kin ta lə'i goto'ti. In, ta lə'i in ta kadi un go'm par.»

23 Ta kin sanan dann ngannkon'gi'ti toki njendo kam a oy el. Nan ki rōta'ti, kadi Jeju el Piyər ene: «A oy el» kin, el'ə be el. Ta ki el'ə ə, el'ə ene: «Kin ə re m'ndig'i kadi isi ki dō'ne taa biti kadi to m'təl m're m'ingə'n'ə kaa, in kin ta lə'i goto'ti.»

24 In daro njendo'ə inbe kin ə mannaji dō nya'gi'ti kin, ndangi'de me makitu'ti kin. Nga ningə ji gər kadi mannaji li'ə in ta ki rōta'ti.

25 Jeju ra nya'gi ki rangi ngayn inbe bay. Re de ene n'ində ta'ne inbe nəm n'ndangi'n'de pəti me makitu'gi'ti ə, m'mər kadi dōnangi inbe kin pəti kaa, makitu'gi kin a uwə.

Ta lə Luwə Kunmindɪ kɪ Sigi
New Testament in Gor

copyright © 2014 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Gor

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2025-05-03

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 2 May 2025 from source files
dated 3 May 2025

2c67456e-bce1-5ef4-9c95-47d2d9335aa4